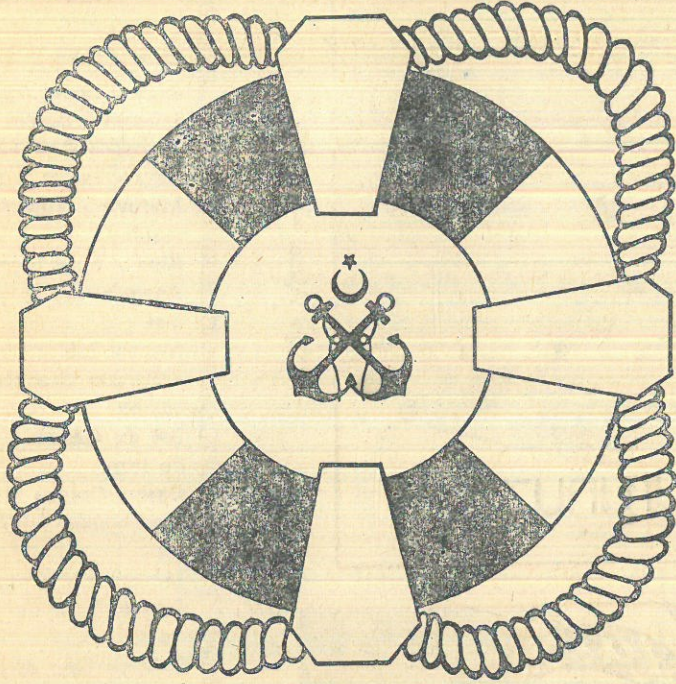

DENİZCİLİK BANKASI T.A.O.

BANKACILIKTA
VE
SEYAHATTE

SÜRAT
EMNİYET
KONFOR
TECRÜBE
GÜVEN

(Basın: 60017 — 109)

256

BİBLİYOGRAFYA ENSTİTÜSÜ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EKİM 1979

İÇİNDEKİLER:

Bir Deyimin Ardından	Orhan Şaik GÖKYAY
Akçaabat Dağ Köyleri Çocuk Oyunları	Haşim KARPUZ
Zeybekler	İsmail ÖZBOYACI
Şifalı Sularla İlgili Folklor Malzemesi	Dr. Nevzat GÖZAYDIN
Efsaneler: Hep Büyük — Yusuf ile Kardeşi	Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Harput Manileri — 4 —	Ass. Fuat ÖZDEMİR
Yörük Göçü — 2 —	Naci EREN
Hastalık Destanı	İhsan HİNÇER
Goşa Ayak (Goşa Kafiye) Koşma	Nizamettin ONK
Çankırı Hacıhasan Köyü Düğün Gelenekleri	Recep CİRİK
Orhaniye Köyünde Asker Uğurlama	Gülali AYDINOĞLU

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 363

LİRA : 10

257

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. : 363

EKİM 1979

YIL : 31 — CİLT : 19

BİR DEYİMİN ARDINDAN

Yazan : Orhan Şaik GÖKYAY

M. Şakir Ülkütaşır, bir olaya, ya da fıkraya dayanan kimi halk tabirleri üzerindeki yazı dizisinin üçüncüsünde **Ali Paşa Vergisi** deyiminin «önce verilip sonradan geriye alınan bir şey, bilhassa kıymetli hediye hakkında irad olunan bir tabirin menşesine dair, halk arasında anlatılan bir fıkra naklolunur» dedikten sonra bu fıkrayı anlatmaktadır. Yazının sonunda da bu deyim, bir çok vaitlerde bulunup ta bunu bir türlü yerine getiremeyen Semiz Ali Paşa'dan geldiğini, M. Zeki Pakalın'ın «Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'ne dayanarak söylemektedir (Türk Folklor Araştırmaları, İstanbul, Kasım 1949, sayı-4, s. 66).

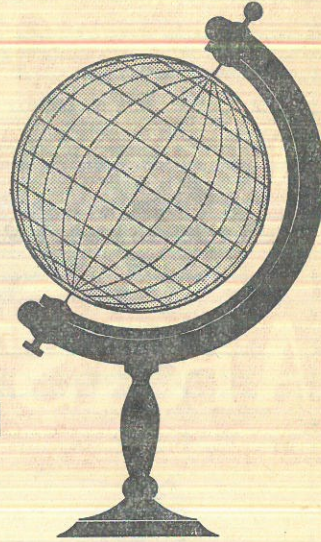
Halkın kullandığı deyimleri bir olaya bağladığını, kimi kez de gerçekten böyle bir olayın geçtiği bilinmektedir. Bunların içinde, kaynağının tâ Araplara kadar gittiğini gösteren tanıklar da vardır. Nitekim **tencere yuvarlandı kapağını buldu** deyimini bunlardan biridir. Mütercim Asım Efendi, Kamus Çevirisi'nde **tabaka** maddesinde şu bilgiyi vermektedir: «**Tabaka**, bir nesnenin muvafık olan kapağına ve püshidesine mevzu olup benzetme yoluyla alt kata muvafık gelen üst kata ve yüksek rütbe ve dereceye denir» dedikten sonra şunları ek'lemektedir: «**Tabaka**, Araptan bir akıllı hatun adıdır ki onu **Şenn** adında akıllı ve bilgili bir kimse eş olarak aldı. **Şenn**, **Tabaka**'ya **uydu** atasözü ondan çıkmıştır. Mütercim der ki bu mesel'in tafsili Müstaksa'l-emsal adlı kitapta anlatılmaktadır. Kimilerine göre bir kavmin bir kırba (= süt veya su tulumu) sı vardı. İstimal ederek ona bir kapak

düzdüler ve kapak pek uygun gelmekle **Şenn** (= eski, küçük kırba) **tabakaya uydu** dediler. Ya da **Tabaka**, İyâd kabilesinden bir cengâver, bahadır topluluk idi. Halka musallat olup kötülük etmekten geri durmuyordu; bir kabile onlara karşı koyamazdı. Lakin **Şenn** kabilesi de adlı-sanlı pehlivanlar olduğundan **Tabaka** kabilesine bir gece baskını yaptılar ve onlardan, başkalarının hincını aldılar. Bunun üzerine bu atasözünü söylediler. Bir nesne başka bir şeye pek uygun düşer ve yakışır olduğu zaman söylenir (III, 666). Arapçada hem öğmek, hem de yermek için iki yönlü kullanılan bu sözün Türkçede yalnız bir yanlı, yermek için, kullanıldığını biliyoruz. Araplar, bu tür deyimlerin ve atasözlerinin dile ilk doğduğu tarihi ve olayı araştırıp büyük **emsal kitapları** yazmışlardır. İranlıların da bu tür kitapları vardır. Bizde Halkbilimi çalışmaları başladığından beri, doyurucu olmamakla birlikte bu alanda tek-tük yazılanları sevinerek görüyoruz.

**

M. Şakir Ülkütaşır'ın yazı dizisinde geçen **Ali Paşa Vergisi** için, ben bir başka kaynaktan söz etmek istiyorum. Hemen belirteyim ki, gerek yazarın anlattığı fıkra, gerek yazısının sonunda, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'ne dayanarak bu deyim Semiz Ali Paşa'ya yorması üzerinde bence **söylenecik** birkaç söz vardır. İlk, verilen bir hediye için geri istenmesi ve alınması Türk töresine ve gelenegine aykırı düşmektedir. Va'dedip te yerine getirememek ise büsbütün başkadır. Üstelik

DÜNYANIN HER YERİNDEKİ MUHABİRLERİ
YURDUN DÖRT KÖŞESİNDEKİ
ŞUBELERİYLE
YURT İÇİ VE YURT DIŞI
TÜM BANKACILIK İŞLERİNİZDE

İSTANBUL REKLAM

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRK BANK
ikinci adresiniz

(Folk'or: 110)

(Radar /Reklâm: 111)

ağzınızda eşsiz
grin[®]
duygusu

esiz grin duygusu
yaşanır ağızda
her gününüzde belli olur
pürülsüz dişler.

grin
şeffaf yeşil hoş kokulu
diş macunu

EGE

verginin «hediye, armağan» anlamına kullanılması ise, dile hiç olmazsa bugün için yabancı geliyor. Gerçi verginin «verme, hediye, bahşiş, şevet, salyane, devlete ödenen vergi» gibi türlü anlamları arasında bu da vardır. Bundan başka «Allah vergisi, Hak vergisi» deyimlerinde olduğu gibi «istidat, kabilyet» anlamlarına da kullanılmaktadır. Vergili ise cömert, iyilikçi, hars sahibi gibi anlamlara gelmektedir. (Bkz. Leh. Âl-i Osmani; Redhouse; Büyük Türk Lûgati). Ahmet Vefik Paşa Vergi maddesinde bir de Ali Paşa Vergisi, münasebet» diye pek açık olmayan bir karşılık koymuştur. Demek ki önce bu deyim anlamı pek açık görünmemiştir; ama da pek belli olduğu için açıklama gereğini duymamıştır.

Bununla birlikte, yukarıda Kamus Çevirisi'nin alınarak verdiğimiz «tencere yuvarlandı, kağıdı buldu» da olduğu gibi, bir deyim halk arasında türlü olaylara dayandırılarak açıklandığı da bir gerçektir. Bir başka deyişle halk, bu deyimlere kendince başka başka açıklama yolları bulmuştur.

**

Bence, aşağıda vereceğimiz bilgi, bu deyim için kaynağı üzerinde bir bakıma daha geçerli sayılabilir. Osmanlı Tarihinin ilk kaynaklarından olup yazarı belli olmayan Tevârîh-i Âl-i Osman Dr. Friedrich Giese, Die Altosmanischen anonymen Chroniken, Breslau 1922); Tevârîh-i Âl-i Osman, Oruç b. Âdil el-Kazzâz Kâtibü'l-Dirnevî (Franz Babinger, Die Frühosmanischen Chronikbücher Des Urudsch, Hannover 1925); Aşıkpaşazade Tarihi (Ali Bey, İstanbul Matbaası, 1332 H.) adlı yapıtlarda bu konu ile ilgili sayfalar vardır. Bu üç kaynağın içinde, bu deyim nereden çıktığı üzerinde en geniş bilgiler anıtlardan birincisinde ve ikincisinde (s. 99 d.). Aşıkpaşazade, bu verginin kimin tarafından, niçin ve nasıl konduğunu anlatıyorsa da bunu söylemiyor. Biz bu deyim nereden çıktığını en geniş ölçüde anlatan Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman'daki sayfaları Yıldırım Bayazıt Han'ın maskarası ile ilgili fıkralarla birlikte aşağıya aktarıyoruz (s. 31-33).

«Hemen ki Kara Halil-oğlu Ali Paşa vezir oldu, fisk u fücür ziyade oldu. Mahbup oğlanları anına aldı, adını içoğlanı kodu. Bir nice zaman gerekse edüp çıkarıp mansıp verirdi. Anları ileri kadimler vardı, dahi vermezlerdi. Eğer sipahi ölse mansıbı oğluna verirdi. Ve

eğer oğlu kalmasa, kızı, ya avratı ka'sa, zeli o'masun deyü, anları bir kula verirdi, ol ölenin tımarını bile verirdi. Âdet eyledi İç oğlanına itten beter rağbet ederlerdi. İçoğlanına rağbet etmek Ali Paşa'dan kaldı. Hemen Çandarlı oğlu Ali Paşa vezir oldu, anın zamanında danışmendler çoğaldı, beyler kapusuna geldiler, herbiri bir beyin kapısına gelir oldular Herbiri anlara yarayalım diye tabiatlarına münasip cevaplar verdiler. Allah buyruğun, Peygamber kavlin terkettiler. Âl-i Osman bir sulb kavmidir, anlar ki geldiler, dürlü dürlü fetvalara ve hilelere başladılar. Takvâyı götürdüler, fetvaya başladılar. Yeni akça kesüp eski akçayla bazar etmemek anlardan kaldı. Ve eski akça gayrı vilayete gitmeye, deyü yasak ettiler. Ali Paşa bir zerrak kişi idi, ekseri halkın, ona tabi oldular. Kadıların dahi fesadı zâhir olmağa başladı. Bayazıt Han dahi hallerine muttali oldu. Hükmetti, ne kadar kadı varsa cem'etti, Yenişehir'de bir eve koydu. Dahı od urun, hepyansunlar, dedi. Vezir Ali Paşa acız kaldı, kadıları kurtarmağa çare bulamadı, âhirül-emr padişahın bir maskara Arab'ı vardı. Habeşidi, bir sözünü iki olmazdı, nedimlikte naziri yoğudu. Yıldırım Han'ın gazabı vaktında andan gayrı kimse Yıldırım'a söz söyleyemezdi. Anın latifelerinden bir iki latife bu aralıkta beyan oldu.

Yıldırım Han katı gazaplıydı. Bir sehilce suçtan ötürü nice kişileri helâk ederdi ve kimin sakat ettürdü. Meğer bir gün bir nice kişilere gazap vâki oldu, şöyle kim katle müstahik olmuşlardı. Ve Yıldırım Han'ın divanı durmuştu. Ol kişileri divan ortasına getirtti. Kim anlara siyaset eyleye. Andan vezirler gördüler ki iğen gazaba geldi. Bunlar dahi korkularından hiç bir söz söylemediler, şöyle baş-aşağı edüp durdular. Kimin zühresi vardı kim söz söyleye. Bu kez vezirler birbirine ayıtılar, nice edelüm, bicareleri bu belâdan halâs edevüz, dediler. Yine vezirin birisi aydur: Eğer bu halde bulara çare olursa maskara Arap'tan olur, dediler. Vezirler Arab'ı kığırttılar, ayıtılar: İy Arap, gine bunlara çare senden olur, görelüm seni, dediler. Hemen Arap ilerü geldi, çağırıp ayıttı: Hey sultanum, bunları kır, aman verme, ne hayin kaltaban kullardır bunlar, dedi. Çün Arap eyle dedi, Yıldırım aydur: Bire Arap, niçün, dedi, bir gayrı suçları var, sandı. Andan Arap aydur: Hey sultanum, bunlar neye gerektir? Üşde Temür Han leşkerin çeküp üzerimize geliyürür, derler. Bunları kır, dahi sen sancak götür, ben davul çalayın, va-

ralum, Temür'le uğraşalım, hemen biz ikimiz ana cevap verürüz, dedi. Çün Yıldırım Han bu sözü işitti, biraz tefekküre varup dahi ol halkı azad etti. Bu taraftan vezirler cümlesi Arab'a aferin dediler.

Arab'ın bir latifesinden bir latife dahi oldur kim meğer bir vakıta Yıldırım Han bir sahrada adırlarla konmuştu. Çadır önünde bir yüksek ağaç vâki olmuştu. Andan Yıldırım Han aydur: Bire Arap, beni seversen şol ağacın çak deruğuna çıkasın, dedi. Andan Arap dahi bitemellüf soyundu, ol ağacın doruğuna çıktı. Yıldırım Hanın karşusunda nacaklarla solaklar dururlardı. Andan Yıldırım Han aydur: Hey kim beni severse şol ağaca nacak ura, yıka, dedi. Hemendem solaklar ol ağaca nacaklar üşürdüler, yıkmak arınca oldular. Bu kez Arap dahi gördü kim kendi inince bunlar ağacı yakarlar, nice etsün, bu kez vezirlere çağırıp yalvarur kim kerem eylen, beni dilek eylen, kurtarın, yohsa ağaç düşdünleyn helâk olurun, deyü çağırıldı. Gördü çare olmadı birisi dahi ilerü gelip bir söz demediler. Gördü kim ağaç dahi az kaldı kim yıkıla, hemendem çermendi, ol kesenlerin üzerine sıçtı, ol keseduranların hali eyle olıcak dardağan olup kaçtılar. Arap dahi fırsat bulup tez ağaçtan indi. Bu duran vezirlere aydur: Filan filanlayayın siz cileyin vezirleri kim bir bo...um kadar sözünüz geçmedi, dedi. Vezirler dahi gülüştüler. Yıldırım Han'ın katında Arap şuncılayın küstah nedim idi. Nice olursa söylerdi; evet, her ne kim söylesen mahallinde söylerdi ve çok yerlerde medetsüzlere medet yetişürdür. Yine biz mahbus kadıların sözüne gelelüm.

Andan sonra Ali Paşa Arab'ı kığırttı, ayıttı: «İy Arap, sana ne dersin vereyin, eğer Yıldırım'dan kadıları kurtarırsan, dedi. Arap dahi alerre'si ve'l-ayn deyüp durdu. Bir gökçek kaftan giyip ve bir börk giydi, donandı. Dahı Yıldırım Han'ın önüne vardı. Andan padişah görüp ayıttı: İy Arap, bugün çevük kuşanmışsın dedi. Arap ayıttı: Sultanımdan bir dilek dilerin, dedi. Padişah aydur: Dile ne dilerdin, dedi. Arap aydur: Dilerin ki beni İstanbula elçiliğe gönderesin, varam, dedi. Padişah ayıttı: İy Arap, İstanbulda neylersin, dedi. Arap ayıttı: Varayın tekürden kırk-elli keşişler dileyeyin, dedi. Padişah aydur: Bire Arap, keşişleri neylersin? dedi. Arap aydur: Suytanum, kadıları, kıralum, keşişleri yerine dikelüm, dedi. Padişah aydur: Bire Arap, keşişleri kadı edince kendü kullarımı kadı etsek olmazmı, dedi. Arap aydur: Sultanum kadı-

Bize gelen KİTAPLAR

● Ahmet Ferit Üçer: «GÜZ BALKONU». Şiirler. Şairin değişik konulardaki şiirleri yer alıyor. 19X13,5 Cm. boyunda, 63 sayfa, 25 lira. İsteme adresi: Ahmet Ferit Üçer, Güven Otel. Sivas. (Sivas 1978).

● İsa Kayaçan: «MERHABA DEDİĞİM OZANLAR ARASINDAN». Yazarın 61. kitabı. Otuzüçer ozanın kişilikleri, sanat yönleri, şiir hakkındaki görüşleri üzerinde durulan bir inceleme. 18,5X11,5 Cm. boyunda, 10 lira. İsteme adresi: P.K. 9 Samanpazarı - Ankara. (Ankara 1979).

liğa okumuş adam gerektür, dedi; bu kulların okumuş değildir, dedi. Padişah aydur: Bire Arap, bu kadılar okumuş mudur? Arap aydur: Sultanum okumayan kadı mı olur, dedi. Padişah aydur: Çün okumuşlardır, ya niçün okuduğun tutmazlar, dedi. Arap biraz fikretti, âciz kaldı; edeceğine bilemedi, cevap veremedi. Pes padişah Ali Paşayı kığırttı, aydur: İy Ali, bu kadılar okumuş mudur? Ali Paşa aydur: Ya sultanum, okumayan kadı mı olur, dedi. Padişah aydur: Çün okumuşlardır, ya niçün beyle ederler, dedi. Pes Yıldırım Han ayıttı: Ya bu kadıları nice edelüm, dedi. Ali Paşa aydur: Andan ötürü ederler ki bunların düşeliği azdur. İmdi sultanum, bunlara düşelik gerektir, dedi. Padişah aydur: İmdi bulara düşelik bul, dedi. Ali Paşa vardı, ayıttı: Her kişi kim öle, miras akçasından bin akçada yirmi beş akçasın kadıya resmî kısmet kodu; ve her hüccette iki akça resim kodu, hüccette iki akça almak ol vakıttan kaldı, Ali Paşa narhı dedikleri olur. Ve nikâhta dahi resim kodu. Kadılara bu âdet ol zamandan kaldı. Bu bidati Ali Paşa kodu. Yıldırım Han dahi ol kadıları âzâd eyledi ve kadıaskerlere de bu âdet kaldı.»

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman'da, Çandarlı Ali Paşa'nın kadılara gelir olarak bulunduğu verginin adı yoktur. Bu vergi Oruç Bey Tarihi'nde Ali Paşa Narhı diye açıkça verilmektedir. Aşıkpaşazade ise bunu, «bu şimdiki zamanın kadıları binde yirmi akça resim anırlar, ol Ali Paşa Hemmetidir» diye açıklar ve sözünü «kadıların akçası çok olsa paşalarla, kadıaskerlerle, hoş görerler» diye bağlar (s. 70 vd.).

AKÇAABAT DAĞ KÖYLERİ ÇOCUK OYUNLARI

Yazan : Haşim KARPUZ

Trabzon'un Akçaabat gibi bir çok kesiminin Anadolu'da yaygın olan çelikle oynamak türünden oyunlar oynanmaktadır. Akçaabat'ın dağ köylerinde bunlardan en çok, Çeltik Oyunu, Kumuş Oyunu ve Fot oyunu sevilmiştir.

Bu üç oyunun hepsi çelik (Çeltik), çomak (değnek) oynanır. Mükâfat-ceza ile değerlendirilir ve mahareti ortaya koyarlar. Genellikle bu oyunları 5-14 yaşları arasındaki çocuklar oynar.

Çeltik Oyunu:

Önce kale kurulur. Bu bir ince uzun dik, dörtgen biçimli taştır. Sonra birde sayı ortaya oyulur. 500-1000 gibi. Bu sayı oyunun birim ayısıdır. Oyuncuların hepsinin elinde değnekleri bulunmaktadır. Değnek, 1-1,5 m. uzunluğunda fındık, armut vb. ağaçlardan yapılır. Çeltik se, 10-15 cm. uzunluğunda kumar yada fındıktan yapılır, kalınlığı ortalama baş parmak kalınlığı kadardır.

Oyuna başlama ve tarafların seçimi şöyle olur; önce eşlenirler. Çeltik oyunu en az 2 en çok 3/6, 4/8 kişi ile oynanır. Eşlendikten sonra çeltik kaleden dikey bir tarafa uzağa fırlatılır. Değneğin başını bir taraf, dibini bir taraf sahiplenir. Çeltiğe doğru kaleden «aşağı-yukarı» diye ölçüm yapılır. Çeltiğe ulaşıncaya, değneğin hangi tarafı isabet ederse o taraf oyuna başlar.

Kalede, oyun başlatan tarafın elemanları kale ile oynarlar. Aşağıdan (kaleden doğru) karşı tarafa doğru çeltik değnekle vurulur. Karşı taraf çeltiğe değneği ile yere düşmeden vurur. Oynayan oyuncu derhal yanar; veyahut yere düştükten sonra çeltiğin bir ucuna vurup kaldırır ve havada isabetle çeltik kaleyi aşağıya geçirilirse yine yanar. Bu esnada kaleyi savunan çeltiği havada değneği ile karşılayıp yukarı vurabilirse yanmaz. Bu mümkün olmazsa, çakılana; müdafa tarafı çeltiği eliyle kaleye «isabet» için atar. Karşı oyuncu değnekle korur. Kale isabet alırsa oyuncu yanar. Almazsa, kale rakımına düşen çeltik çakılır ve kaleye olan uzaklık adımla ölçülerek sayılır. Her 50 adım ancak geçerli birim sayıdır. Alınan sayı 50 adım olmadan oyuncu yanarsa, aldığı sayılar sıfır olur. Bu arada çeltik eğer bir değnek uzunluğundan az mesafede kaleye yakın düşürülürse yine yanmaz.

Aşağıdaki oyuncular tek tek yandıktan sonra yer değiştirilir. Oyuna diğer taraf başlar ve oyun böylece devam eder. Önceden kararlaştırılan birim sayıyı dolduran taraf galip gelmiş olur.

Oyunun mükâfatlandırılması ve değerlendirilmesi şöyledir: Tarafların aldıkları sayılar kalaklara bölünür. Her 50 adım bir kalaktır (1). Birim sayıya ulaşan taraf fazla «kalak» atmış olur. Galip tarafın kalaklarını çürütmesi gerekir. Tüfü diye tükürerek çürütülür. Affetmezse karşı tarafa yük olarak, sayı olarak kalır.

Bir diğer değerlendirme de «binek»tir: Galip tarafın en iyi oyuncusu çeltiği dikey olarak değneği üzerine koyarak havaya fırlatır ve yere düşmeden vurur. Her nereye kadar giderse binek oradan başlar. Bu oyuncu üç defa çeltiğe vuramazsa taraf binme hakkını kaybeder. Vurulan çeltiği karşı taraf havada değnekle karşılayıp kaleye yakın düşürürse binme oradan başlar. Eğer kale geçirilirse binme hakkını kazanan taraf yine kaybetmiş olur.

Eğer oyun devam edecekse, yenilen taraf oyuna başlama hakkına sahiptir.

Kumuş Oyunu:

Kumuş oyununda taraf yoktur, en az üç en fazla altı kişi ile oynanır.

Önce küçük bir çukur (15X15 cm.) açılır. 3 m. ileriye çeltik koyulur. Çukurdan (Fottan) herkes değneğini çeltiğe yatay olarak atar. Kim vuramazsa çeltiğe sahip olur. Herkes vurursa yeniden atış yapılır.

Çeltiği koruyan kişinin görevi çeltiği fotoçukura-değneği ile kaydırarak sokmaktır. Diğer oyuncular değnekleriye çeltiği uzaklara savururlar. Çeltiği hareketlendiren oyuncuya koruyucu değneği ile müdahale eder, değneğini değiştirirse o oyuncu yanar ve çeltiğe sahip olur. Koruyucu çeltiğe vurupta kaçanları değneği ile takar (çeltiğin hareketli olması gerekir). Eğer oyunda kayıtarıcılık varsa buna «Çuğuzluk» denir. Bir nevi sahteliktir bu. «Taktım seni, çeltiğe sahip ol, çuğuzluk etme».

Koruyucu, çeltiğin sahibi çeltiği fota getirince oyun yeniden başlar.

Fot Oyunu:

Fot oyununda da taraf yoktur. En az üç en fazla altı kişi ile oynanır. Oyuncular ya üçgen

yada daire biçiminde birbirinden eşit uzaklıkta kendilerine birer fot/çukur eşerler (kazarlar). Çeltik elle yanındaki oyuncuya atılmakla başlamış olur. Burada seçim yoktur. Zira oyun değeriminin döndüğü yönde çeltiğin birbirine atılmasıyla devam eder.

Elle diğer oyuncuya atılan çeltik, havada isabet alıp uzaklara gidince çeltiği atan onu alıp hemen fotuna döner. Bu esnada, çeltiği alıp gelene kadar bütün oyuncular değnekleriyle bu oyuncunun fotunu derinleştirir, genişletirler. O yaklaşıncaya herkes kendi fotuna kaçır. Yakalayarak değneğini değdirdiği kişi (şayet fotuna kaçmamışsa) çeltiğe sahip olur. Çeltiğe sahip olan kişinin fotunu derinleştirme işlemine «tuz alma» denir. Şayet tuz alamayan olursa o yakılır ve çeltiğe sahip olur. Çeltik onun fotuna konulur. Oyun böyle devam eder.

En fazla fotu oyulan kişi/oyuncu dizlerine kadar fota gömülür ve ayaklarının üstü toprakla örtülür. Tam ayaklarının üzerine çeltik konulur ve toprak sıkıştırılır. Değnek ile bir uzunluk ölçülerek değnek yere gömülene göre paralel konulur. Gömülen oyuncu sıçrayarak çeltiği fırlatır. Eğer çeltiği değnekten aşırıyorsa herkesi sırtında diğer fotlara kadar taşır, dolaştırır getirir. Değnekten aşırırsa azat olmuş olur.

İstenirse oyun yeniden kurulur.

Akçaabat dağ köylerinde çelikle oynamak oyunlarından Ranzak ve Geri Atma oyunları da oldukça sevilmiştir.

Ranzak Oyunu:

2, 4, 6 kişilik taraflar halinde oynanır. Önce değnek boyunca kapanana kadar toprağa yatay olarak gömülür. Ortasına değneğe göre dikey bir çukur yapılır ve çeltik buraya dikey koyulur. Oyunun başlaması: Bir değnek'in uçları sahiplenir ve havada dikey olarak döndürülür, aşağıya gelen taraf oyunu başlatır. Başlayan taraf çeltiğin altındaki boşluğa değneğin ucunu sokarak fırlatır. Diğerleri çeltiği değneklerini değiştirmek için atarlar. Değdirmeyen çeltiğe sahip olur. Aşağıda oynayan tarafın oyuncusu çeltiği tekrar fırlatır, yukarıdaki çeltiği eli ile çukurunda yatay duran değneğe değiştirmek için atar. Değdirirse oynayan oyuncu yanar. Eğer bunu yapamazsa aşağıdaki oyuncu çeltiği çakar ve sayı sayar. Yine Çeltik Oyununda olduğu gibi «kalak» hesaplanır. Oyun uzun süre devam eder. Sonunda ya kalaklar çürütülür, yada binek yapılır tıpkı çeltik oyununda olduğu gibi..

Geri Atma:

Bu oyunda çeltik kullanılmaz, sadece değnekle oynanır, 5,6-10 kişi oyuna katılabilir. Katılan oyuncuların bütün değnekleri bir kişide toplanır. Bu oyuncu değnekleri geri atar; düşüşlerine göre sıralanırlar. Aralarında tek ayakla atılacak şekilde boşluk bırakılır. En öndeki değneğini alma hakkına sahiptir. Ondan sonra değneği en arkada olan, tek bacak atlayarak değneğini alıp öne gelir. Bu esnada diğer değneklerden birisine basarsa yaklaşık 10 m. uzağa değneğini diker, diğerleri onun değneğine nişan alır değnek atarlar. Bu atışlar sırasında vuramayanlar tek bacak değneğini alıp gelir. Yere basan olursa değneğini diker, oyun böyle devam eder. Yere basana değneği dikili olan koruyucu tekme ile vurabilir.

Bu oyunlar, daha çok yaylalarda koyun ve inek çobanları tarafından oynanır. Erkek çocuklar son zamanlardaki değişimler üzerine artık bu oyunlara meyil vermemektedirler. Futbol, bayrak koşusu gibi oyunların oynamaya başlamışlardır. Bu da bu oyunların 10-15 yıl sonra tamamen terkedileceği görüşünü doğrulamaktadır (2).

(1) Erzurum ve yöresinde Kalak kurutulmuş tezek yığınlarına deniyor. Bu iki kelime arasında bir benzerlik, ilişki olsa gerektir.

(2) Bu oyunlar 23 Mayıs 1975 tarihinde Trabzon-Akçaabat, Taşocağı köyünden uygulamalı olarak derlenmiştir. Oynayan çocukların bir çok ayrıntıyı bilemedikleri görülmüştür. Bunun üzerine 26 yaşındaki Hüseyin Akçaya baş vurularak gerekli açıklamalar alınmıştır.

CİLTLERİMİZ

360 No.lu sayımızla 18. cildimiz tamamlanmıştır. İkinci baskı yaptırarak hazırladığımız eski ciltlerimiz ile 18. cildimizin fiyatları 250.— şer T.L. cilt kapaklarımız ise 40.— ar T.L. dir.

Eski ve yeni bütün sayılarımız 10 ar T.L. dir.

T.F.A.

Z E Y B E K L E R

Yazan : İsmail ÖZBOYACI

Yurdumuzdaki Türk Halk Oyunları türlerinden biri de Zeybeklerdir. Batı Anadolu'nun hemen her yerinde oynanan Zeybekler, ayrıca bu bölgeye yakın yörelerin oyunlarını da etkilemiştir. Günümüze değin sürdürülen dar kapsamlı araştırmalarda 150 ye yakın Zeybek oyun adı saptanmıştır. Bu oyunların bazıları, çok yaygın olduğundan, Batı Anadolu'nun birçok kesiminde oynanır.

Araştırmacı Sayın Enver Behnan Şapolyo'ya göre, «Efe'lerin ve Zeybekler'in yaşadığı yöre Batı Anadolu'dur». Efe, Zeybek ve Kızan iç içe yaşar. Efe, Efe'lik kurumunun aşasıdır. Zeybekler ve Kızanlar Efe'lerine: «Ağa» derler. Halk arasında ise Efe, Kabadayı anlamında da kullanılmaktadır. Efe sözcüğünün «Aka» kelimesinden türediği söylenmektedir. «Aka» ise: Devlet-Kudret anlamında kullanılmaktadır.

Efe olabilmenin bazı koşulları vardır. Eğer Zeybekler yaptıklarıyla ün kazanmamışlarsa, cesur, mert, acizleri koruyan değilse onlara «Efe» adı yakıştırılmaz. Yüksek yaylalar, dağlar ve doğa Efe'lerin Zeybeklerin karakterlerini etkilemiştir: Gurur ve sükunet...

Efe kızanların başıdır. Bedros Keresteciyan da Londra'da yayınladığı Fransızca - Türkçe sözlükde «Efe» sözcüğünün eski Türkçe'deki **Aba**, **Ebe** sözcüğünden geldiğini kanıtıyor. Kaşgarlı Mahmut'un sözlüğünde de aynı kapsamda sözcüklere rastlıyoruz. Bugünkü Kırgızca'da da bu sözcükler kullanılmaktadır: Bazı Türkçe sözcüklerde (b) sesinin (f) sesine dönmesi yalnız Batı Anadolu'ya özgü dil olaylarından biri değildir. Asya'nın çeşitli Türk Lehçelerinde de aynı değişim örneklerine rastlanmaktadır.

Günümüzde doğudan batıya tüm Anadolu'da hatta Rumeli'de **Ebe**, **Abo** ve **Efe** sözcüğü yaşamaktadır. Erzurum'da Efe baba anlamında, Trakya'da **Apa** ağabey anlamında, Ege yöresinde de Efe: Yiğit, Mert, Cesur ve Kabadayı anlamlarında kullanılmaktadır. Efe sözcüğüne çok yakın olan **Ebe** sözcüğü çocuk oyunlarında yer yer elebaşı anlamında kullanıldığı gibi, yükü çeken, cezayı kabullenen, zora koşulan anlamlarında da kullanılmaktadır.

Efe olabilmenin bazı koşulları olduğunu belirtmiştik. Bu koşullar seçimle gerçekleşir. Efe'yi Zeybekler ve Kızanları seçerler. Efe'nin oğlu da babasının yerine Efe olabilir. Ancak babasının taşıdığı tüm özellikleri taşıması gerekir. Efe

öldüğü zaman, o'na şanına lâyık bir cenaze merasimi yapılır. Cenaze bitimi kahvenin önünde Zeybekler ve Kızanlar toplanırlar. Efe'nin oğlu meydana çıkar; babasının kahramanlığını, yaptıklarını sayar ve sonra kendisinin de babası gibi bir kahraman olduğunu söyler. «İşte er meydanı!» diyerek ortaya atılır. Eğer etraftan hiç ses çıkmazsa, bu bir çeşit kabulleniş sayılır. O zaman oğul, babasının tüm şahsi eşyalarını meydana getirip yığar. Babasından kalan altın ve para da ortaya konur. Oğul şöyle seslenir. «Babama ait tüm paralar ve mallar sizindir.» Bunun üzerine tüm Zeybek ve Kızanlar malları ve paraları yeni Efe'ye miras olarak terkederler. Bu tören bittikten sonra, önce Zeybekler gelir, yeni Efe'nin alnından öperler. Zeybeklerin ardından Kızanlar Efe'nin ellerini öperek bağlıklarını bildirirler. Böylece Efe'nin oğlu da Efe olur. Eğer Efe'nin oğlu Efe'liğe lâyık görülmezse genellikle en yaşlı Zeybek Efe'liğe seçilir. Efe uygun bir gün seçer, bir büyük şölen verir. O gün yenilir içilir ve bağlamalar, davul zurnalar çalınarak çeşitli Zeybek Oyunları oynanır.

Zeybekler Efe'lik müessesesinin temel elemanlarıdır. Zeybek'in Özbekçe'de «Silahlı Kişi» anlamına geldiği bilinmektedir. Zeybekler Efe'lerin yanında birer kol beyi gibidir. Zeybek emrine verilen gençleri yani kızanları yönetir, eğitir, Kızanlıktan yetiştirmiş, üstün özellikleriyle dik-kati çekmiş, nişancı, zeki ve çok cesur kişiler Zeybek olabilirler.

Zeybekler yalnız Ege bölgesinde bulunur. Hüseyin Kasım Kadri'ye göre Türk Lügatına «Zeybek» sözcüğü Ege ve Güney Marmara bölgesinde, kardeş, arkadaş karşılığı kullanılmıştır. Zeybek sözcüğünün Sekban ya da Seymen'den geldiği, Seymen'in de hudut bekçisi, uç beyi anlamında kullanıldığı bir söylencidir. Bazı Yunan adalarında Zeybek sözcüğü hâlâ yaşamaktadır. Zeybek, Türkçe'den Yunanca'ya geçmiş Öztürkçe bir sözcüktür. Bazı Yunan adalarında Zeybek'e Zeybekos, 9/8 ritimli Zeybek oyunlarına da **Turkikos** denmektedir.

Bazı Efe'ler Zeybek'likteki lâkaplarıyla da anılırlar. Sarı Zeybek, Kamalı Zeybek, Atçalı Kel Mehmet, Pepe Zeybek, gibi. Her efenin ve Zeybeğin genellikle bir lâkabı vardır. Ger A'i, Osman Efe, Koca Arap, Çakırcalı, Gökçen Efe, Mestan Efe, Yörük Ali, İhsanın Efe, Çakıcı, Saçlı Efe, gibi.

Efe'nin maiyetindeki gençlere **Kızan** denir. Değerli Müzikolog Sayın Mahmut Ragıp Gazimihal araştırmalarında Kızan sözcüğünün Kafkaslara kadar uzandığını belirtiyor. Örneğin Dağıstan Türklerinde **Kızan**, aile efradı çoluk çocuk demektir. Araştırmacıya göre Kızan, **Kırgamak** (Kızmak) fiilinden gelen bir isimdir. Kırıp geçiren anlamında da kullanılmaktadır. Günümüzde özellikle Batı Trakya'da, Ege'de Kızan, yetişkin erkek çocuğu demektir. Efe'lik müessesesinde de hemen hemen bu anlamda kullanılır. Kızanların giysileri Efe ve Zeybeklere nazaran daha sadedir. Üzerlerinde hiç gümüş eşya bulunmaz. Efe'nin filinta, Zeybek'in mavzer taşımasına karşın Kızanların silahları ise Martindir. Kızanlar Efe'lerin emrinde birer askerdir. Efe'den izin almadıkça evlenmeleri mümkün değildir. Efe'ye Kızan olabilmek için bir tören yapılır. Halikarnas Balıkcısı Sayın Cevat Şakir Kabaağaçlı bu töreni gerçeğe uygun bir biçimde yayınlamıştır.

Bir sabah tan yeri ağarırken Efe, Zeybekler ve Kızanlar ata binerek dağa çıkarlar. Efe yere diz çöker, Zeybek ve Kızanlar da diz çökerler. Namzet ayakta durur. Kızan olacak genç belindeki yatağını çeker, üç kez öptükten sonra Efe'nin önünde diz çöker. Efe diğer kızanlarına şöyle seslenir:

— Kızanlar, bu koca dağların sahibi kim?

Kızanlar : — Erimiz...

Efe : — Yiğidi kim?

Kızanlar : — Efemiz...

Efe : — Susuz derelerde kavak biter mi?

Kızanlar : — Bitmez...

Efe : — Bitkisiz diyarlarda duman tüter mi?

Kızanlar : — Tütmez...

Efe : — Yiğit kime derler?

Kızanlar : — Sözünde durup Efe'siyle ölene derler...

Efe : — İnsan dünyaya niçin gelir?

Kızanlar : — Ölmek için...

Efe : — Doğupta ölmekten kuşkulanan bebekler?

Kızanlar : — Dertlenip hortlamaya...

Efe : — Şeytana bel bağlanır mı?

Kızanlar : — Yardımcımızdır bağlanır...

Efe : — Adem uşağına bel bağlanır mı?

Kızanlar : — Bağlanırsa ağlanır...

Efe : — Var yemeziere acımak mı, yoksa dayak mı haktır?

Kızanlar : — Dayak haktır...

İsmail Özboyacı otantik Ege Bölgesi kıyafetiyle.

Efe : — Yiğitlerde ne yoktur?

Kızanlar : — Merhamet...

Efe : — Korkaklar zeytinleri nerde döverler?

Kızanlar : — Ağaç dibekte...

Efe : — Yiğitler yağı nerde kavururlar?

Kızanlar : — Zalim göbeğinde...

Bu söyleşinin bitiminde Efe ayağa kalkar, önlerinde bulunan Teknel (Defne) ağacının yanına gelir. (Teknel ağacı genellikle Batı Anadolu'da bulunur. Zeytin ağacına benzer, zeytine benzeyen taneleri vardır. Bu ağaç Efe'lerce kut-saldır. Tanelerine Efeler silahlarını sürerler. Bu ağaca ölüm ağacı dendiği için, bu ağacın olduğu dağlarda Efeler gezmek istemezler. Teknel'in bulunduğu dağlara ölüm dağı da derler.) Efe Teknel ağacına yatağanını saplar. Kızanlar bu ağacın önünde toplanırlar, Efe ağacın önünde söyleşiye şöyle devam eder:

Efe : — Sözünde durmayan kahpe bacının öz kızanı olsun mu?

Kızanlar : — Olsun...

Efe : — Şu dualı yatağan böğrüne batsın mı?

Kızanlar : — Batsın...

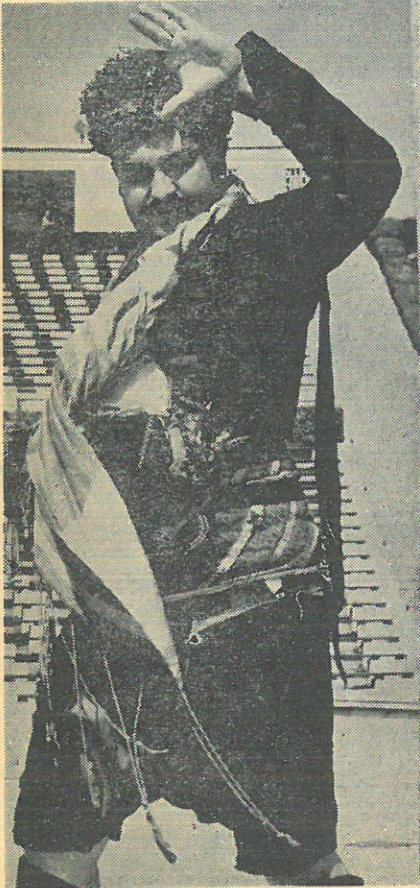
Efe : — Doğru söylediyinize Nasuh, Nusuh tövbesi olsun mu?

Kızanlar : — Olsun...

Söyleşinin bitiminde yeni kızanlar Efe'lerle sadık kalacaklarına and içerler yeni kızan bun-an sonra Teknel ağacına saplı yatağanın altın-an yedi kez geçer. Bunu diğer Kızanlar da ta-ıp eder. Sonunda Kızan Efe'nin elini. Efe'de kızan'ın alnından öper. Ona bir yatağan verilir. Kızan'ın alnından öper. Ona bir yatağan verilir. Kızan'ın alnından öper. Ona bir yatağan verilir.

Efe ile Zeybeklerin arasında giyim kuşam ve görünüş bakımından bazı ayrıcalıklar vardır. Efenin başı tıraşlı ve perçemli olduğu halde, Zeybeğin başı nal şeklinde tıraş edilmiştir. Bu nal şekli Orta Asya kavimlerinde de görülmektedir.

Ege'deki Efelerin, Zeybeklerin, Kızanların giysileri, yaktıkları türküler onların Denizcilikle ilgili içe olduklarını yansıtmaktadır. Ayrıca Evliya Çelebi seyahatnamesinde Ege'yi gezerken yer yer giyim özelliklerinden söz etmekte Zeybekler, Ege Denizcilik ve Leventlik arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. İlk Türk Amirali olan ve em karada, hem denizde savaşabilen, ordusu

Ödemiş Efe kıyafeti.

ile Ege denizindeki tüm adaları alan Caka Bey'in bu leventleri Erzurum, Konya ve İç Ege bölgesinden toplayıp yetiştirdiği, bunlara hareket yeteneğini sağlamak için özel giysiler giydirdiği ve bu giysilerin geçmişteki Zeybek giysileri ile hemen hemen aynı olduğu Evliya Çelebi'nin kitabında belirtilmektedir. Konunun ilgi çeken yanını bu ulusal giyim tarzının, Batı Anadolu ve adalarda yaşayan tüm azınlıklarca da benimsendiği, giyildiği, giderek hareketlerinin taklit edildiği, oyunlarının oynanmaya başlandığı, hatta mertlik ve yürekliliğini ifade eden ezgilerin de, kendi dillerine adapte edilerek söylendiği bir gerçektir. Örneğin Evliya Çelebi'nin bu konudaki yazısı aynen şöyledir.

— Turgutlu'da «Taze yiğitleri baldırı çıplak levendane Cezayirli tarzı sıkma yelek ve pala bıçak ve başlarında fes giyup refat iderler» imiş; Rodos adasına Zeybek oyununun hangi zamanlarda geçmiş olduğunda Evliya Çelebi-mizin şu tasvirinde buluyoruz: «Rodos'ta şehir halkı Cezayirli tarzı sıkma çapıksuvar esbabı giyerler ve cümle babayâne çuka siyablar giyerler ve bellerinde üçer çatal musanna bıçakları ve şeci feta kocakları vardır ve cümle tazeleri Bahadır ve levenddir ve lisanları Anadolu lehçesidir, ve cümle reayası urumdur halkı gayet ehli zevktir.»

Böylece fesli baldırı çıplak, palalı ve Leventçe Zeybek giyiminin ilk tarifini, Anadolu'dan adalara geçtiğini ve bu giyim tarzına Cezayir giyimi denildiğini Evliya Çelebi bize kanıt-lıyor.

Efeler başlarına çuhadan yapılmış nar çiçeği renginde işlemeli kozunlu başlık giyerler. Zeybeklerin giydiği başlığa ise Kabalak adı verilir. Bu fesler uzun ve kalıpsızdır. Efeler kozunlu başlığın etrafına genç kızların işlediği kenarları oyalarla süslü poşu bağlarlar.

Efenin giydiği mavi renkte şalvara (Çaşır Nevrek-) adı verilir. Bu şalvarın boyu diz kapaklarına kadar uzanır. Bu dizler yaz ve kış açık olur. Çaşır menevresinin yan tarafları siyah ipek işlemeli kaftandır. Araştırmalarımıza göre günlük ve bayramlık olmak üzere yörede iki çeşit şalvara rastlanmaktadır. Günlük olanlar işlemezdir. Efenin çaşır menevresinin göbek tarafına yakın taraflarında donunun kenarları görünmez, zeybeklerde ise görünür. Bu donlara Dizlik denir. Koza adı verilen püskülü Efeler takarlar ve uzundur. Bu püskülün 100 dirhem olması gerekir.

Efelerin giydikleri ceketin kolları olursa Cepken, koisuz olursa Camadan adını alır. Bunlar mavi veya lacivert çuhadan olup üzeri siyah ipek kaftanla; çeşitli motiflerle işlenmiştir. Sırmalı cepkenleri ise Zeybekler giyer. Yaka-sız, pullu Alakye denen mintan cepkenin altına giyilir. Bellerine Acem şanlı denilen kuşak üstüne de deri silahlık bağlanır. Silahlığın arsin-da kulaklı yatağan bıçağı sokulur. Ayrıca silahlığın içinde gümüş bir tütün tabakası, kehribar bir ağızlık, mendil, iki okka kadar da temiz yapağı bulunur. Yapağı her hangi bir yaralanma anında kullanılır. Ayrıca silahlığın yan tarafın-dan meşe denilen bir demir çubuk sarkar. Ya-tağanı bilemek için kullanıldığı gibi hasmıyla karşı karşıya geldiğinde kendisine çekilen kama-yı körletmek için de kullanılır. İki efe kesinlik-le birbirine tabanca çekmez. Bu korkaklığa işa-rettir.

Efeler kollarına gümüş kaplı pazubent ta-karlar. İçinde kurşun geçmez muşka bulunur. Göğüslerinde içinde enam bulunan gümüşten Hamaylı asılıdır. Pazubent kızan iken takılır ve ölene kadar çıkarılmaz. Efelerin mavzerleri gü-müş kakma işlemelidir. Göğüslerine Karkılık denen çapraz fişeklik takarlar. Efelerin giydiği işlemeli çizmeye Kayalık adı verilir. Bunu ya-larız efeler giyerler Zeybek ve Kızanlar ise çarık giyerler. Yaz ve kış yün çorap giyilir ve üzerine Kepmen adı verilen meşin dizlik takarlar. Kepmen arasına sokulan kama oyunlarda kullanılır.

Efe ile Zeybek mintanlarından ayrılır. Efe-nin mintanının düğmesi çözüktür.

Zeybek Havalarının tartımı iki ana gurupta toplanır a- Ağır zeybekler, b. Yürük zeybekler, Yürük sözcüğü süratli oynanan anlamında kullanılmaktadır. Zeybek Havalarını aynı tartımda kadınlar da oynarlar ve bu oyuna «Kadın Oyunu» denir. Zeybek Havalarının kendine has usulü, müzik deyimi ile, 9 zamanlıdır. 9 zamanlıların sırası ile 9/16 lık, 9/8 lik, 9/4 lük ve 9/2 lık olanları ayrı ayrı isimlendirilerek değerlendirilirler. 9/4 lük ve 9/2 lük olanlar Zeybek Havalarının en ağırılarını oluştururlar ve bu tür oyunların başında muhakkak çalgılar «Gezinleme» denilen serbest sitilde ve aynı ayaktan müzikli bir ser-gileme yaparlar. Bu gezinleme anında oyuna kal-kan ya da kalkanlar kendilerine has stilde ve er-kekçe alanda dairesel bir biçimde dolanırlar ve ritimli kısmın üç zamanlı yerinde nara atarak oyuna başlarlar. Oyun birkaç kere döndürülür, oynayan yorulduğunu belli etmeden çağrı cla-

rak eşlik eden davul - zurnacıya ya da bağla-macıya bilinen tarzda verdiği işaretlerle tekrar ge-zinlemeye geçer böylece oyun sürdürülür. Bu hareket tarzı toplu zeybek oyunlarında da ge-çerlidir. Kadın oyunlarında gezinleme yoktur.

Zeybek oyunları meydanlarda davul zurna, kapalı yerlerde ise bağlamalar eşliğinde oynanır. Oyunlarda çift zurna gelenektir. Zurnalardan biri ezgiyi çalar, diğeri ise dem tutar.

Zeybek oyunları Bayramlarda, Ulusal gün-lerde, düğün ve eğlencelerde oynanır. Efe'nin oyunu ağır, Zeybek ve Kızanların oyunları kıvraktır. Zeybek oyununu oynayacak kişi meydana çıkar ve kendine özgü tavriyla ağır ağır ge-zinir. Yere doğru eğilerek parmaklarını toprağa değer sonra da silahlığına sürer, doğrulur ve yine gezintiye devam eder. Gezinti bölümünün bitimiyle zurnacı oyunun ezgisini çalmağa baş-lar. Zeybek oynayan ellerini kaldırarak oyuna başlar. Bazen bir elini dizine bir elini de silahına vurarak oyunu sürdürür. Her Zeybek oyununu oynayanın kendine özgü tavrı ve sitili vardır. Zeybek oyunları genellikle tek oynanır.

Zeybek oyunu oynayan kişiye etrafındaki-ler coşkuyla katılırlar. Oyun sırasında naralar, «haydi efem». «este» gibi sözcüklerle bağırırlar.

1932 yılında Uşak yöresinde bir eğlencede seyredenlerden birinin daldığını farkederek Zey-bek'in oyun sırasında «haydaa» diyerek tekme ile dalan seyircinin göğsüne vurarak oyunu sür-dürdüğü emekli öğretmen Sayın Salor'un anı-larından biridir.

Zeybek oyununun zaman zaman oyun için-de davulun kenarına ayağı ile vurması gelenek-tir. Günümüzde bu gelenek hâlâ sürmektedir.

Zeybek oyunlarında kol tutuşlar, oynanış biçimleri yöreden yöreye değişmektedir. Her yörenin kendine özgü duruş ve oynanış tavrı vardır. Harmandalı, Kordon Zeyb Çi: B-rgam: Zeybeği, Ödemiş Zeybeği, Arpaz Dağlı, Yaia-bık, Kaşıkçı Harmandalısı, Kocaarap Zeybeği, Elifoğlu Zeybeği, İki Parmak Zeybeği, Muğla Zeybeği, Kerimoğlu, Acipayam Zeybeği, Soğuk-kuyu Zeybeği, Süslü Jandarma, Yund Dağları, Bakırlı Zeybeği, Kasnak Zeybeği, Hantuman, Bas Bas Zeybeği, Sabahın Seher Vakti, Ötme Bülbül, Sabah Namazı, Yağdı Yağmur Ege yö-resinin yaygın Zeybeklerindedir.

(Bu yazı Bilim Birlik Başarı, Y. Holding Dergisinin Temmuz 1979 sayısından alınmıştır.)

(*) Urum: Anadolu'lu.

ŞIFALI SULARLA İLGİLİ FOLKLOR MALZEMESİ

Hazırlayan : Dr. Nevzat GÖZAYDIN

A) Derleme için genel bilgiler:

1. Derlenen malzeme, mutlak surette kişilerden alınacak; ayrıca dergi, kitap ve gazete gibi daha önceden basılmış eserlerden yararlanılmayacaktır.

2. Anlatılan konular, anlatanın ağzından çıktığı gibi not edilecektir. Herhangi bir ekleme, düzeltme ve değişiklik veya yorum yapılmayacaktır. Açıklanması gereken mahalli deyim ve kelimeler, derlenen malzemenin sonunda ayrıca belirtilecek ve açıklanacaktır.

3. Derlemelere sesyazar (teyp) kullanacakların, her makara üzerine gerekli bilgileri, söz gelimi: dönme hızı, parçaların adları ve buldukları dönüş numaraları, makara numarası v.b. yazacaklardır.

4. Derlenen her bilginin altında parantez içinde kesinlikle şunlar belirtilecektir:

a) Anlatanın adı - soyadı,

b) Doğum yeri, tarihi (veya yaşı), tahsili, mesleği,

c) Anlattığını NEREDE, NE ZAMAN ve KİMDEN görüp (duyup) öğrendiği,

ç) Derlemeyi yapan, derlemenin yapıldığı yer ve tarih.

5. Bir sohbet havası içinde sorduklarınınza özellikle yaşlı insanların cevap vermesini isteyiniz. Önce bir kişiden aldığınız cevapları, daha sonra diğer kişilerden edindiğiniz bilgileri ayrı kâğıtlara yazınız. Cevabı bilinmeyen veya verilemeyen soruları, başkalarına sorarak cevap bulmağa çalışınız.

6. Konunuzla ilgili olmayan hususlar da anlatıldığı zaman, bunları da ayrıca not ediniz. Derlenen malzemenin değerlendirilmesinde işinize yarayan kısımlar bulunabilir.

B) Derleme yapılan yer hakkında genel bilgiler :

Burada geniş ve teferruatlı bir köy monografisi yapılması amaç olmadığından, sadece bazı konularda temel fikir verebilecek sorular yer almaktadır.

1. Köyün adı nedir? Kaç yıllık bir yerleşme noktasıdır? Adı ve kuruluşu hakkında anlatılan fıkra, hikâye ve efsane var mıdır?

2. Köy kaç hanedir? Ev, okul, cami, değirmen, ağıl, kümes gibi binaların sayısı nedir? Bunlar hangi malzeme ile yapılmıştır? Genellikle bunları kim yapar?

3. Köyün yerleşme durumu nasıldır (dağ, ormaniçi, ova)? Varsa mahallelerinin adları, birbirlerine olan uzaklıkları, kuruluş sebepleri.

4. Köyün tarlaları, merası, bağları yaylası ve kuruluşu ne kadar uzaklıktadır? Bunlar ihtiyacı karşılıyor mu?

5. Halkın geçim kaynağı nedir? Köyde ne yetiştirilir? Aile başına ne kadar gelir elde edilir?

6. Yurt içinde veya dışında çalışmakta olan köylüler var mıdır? Varsa ailelerine ve köylerine yararları nasıl oluyor?

7. Köyün en yakın il veya ilçeye uzaklığı ne kadardır? Ulaşım için hangi araçlar kullanılır?

8. Köydeki okuma-yazma oranı nedir? Lise ve yüksek öğrenim için köy dışına çıkar var mı? Bunların köyle irtibatları devam ediyor mu? Varsa nasıl ve hangi zamanlarda?

C) Şifalı sularla ilgili folklor malzemesi:

Aşağıdaki sorular, bölgenizdeki içme, ılıca, çermik veya kaplıca adı verilen ve şifalı olduğuna inanılan suyun özelliklerini ortaya koymak için hazırlanmıştır. Suyun yer yüzüne çıkması, akmağa başlaması veya hiç umulmadık bir sırada bulunması üzerine anlatılan fıkra, hikâye ve efsanelerin halk arasında anlatıldığı gibi yazılması gerekmektedir.

1. Şifalı suyun çıktığı yer:

a) Suyun bulunduğu yer nasıldır (ağaçlık, kayalık, v.s.)?

b) En yakın köye veya yerleşme noktasına uzaklığı ne kadardır?

c) Su devamlı olarak akar mı? Yoksa önce bir depoda toplanıp toplandıktan sonra mı akıtılıyor?

ç) Su çevresinde bir tesis (otel, han, hamam, v.b.) var mı ve işletiliyor mu?

d) Bu sudan en çok kimler, hangi aylar-

ARAŞTIRMALARI

da yararlanır? Taşradan gelen olur mu? Gelen varsa, hangi yörelerden gelmektedirler?

2. Kaynağın meydana gelişi:

a) Suyun adı nedir? Bu ad nasıl ve kim tarafından verilmiştir? Bunun için anlatılan fıkra, hikâye ve efsane var mı?

b) Bu su kaynağını ilk önce kim ve nasıl bulmuştur? Su nasıl akmağa başlamıştır?

c) Suyun bulunmasına kim, nerede, nasıl ve ne zaman yardımcı olmuştur?

ç) Suyun bulunması ve şifalı olması, hastaları iyileştirmesi hakkında ne gibi fıkra, hikâye ve efsaneler anlatılmaktadır?

d) Suyun bir pir'i veya sahibi var mıdır? Bu pir'e ve sahibine nasıl saygı gösterilir? Herhangi bir şey adanır mı? Adaklar nasıl yerine getirilir? Adak yerine getirilmezse neler olabilir?

e) Kaynağın yanında veya yakınlarında bir yatırı (ermiş, velî v.b. var mıdır? Bu yatırı ne zaman yaşamıştır? Nereden gelmiştir ve o bölgede kendisi için anlatılan başka fıkra, hikâye ve efsaneler var mıdır? Varsa hepsini, hangi konuda olursa olsun, ayrı ayrı yazınız.

3. Suyun halk tedavisinde kullanılması:

a) Şifalı su hangi hastalıkların tedavisinde kullanılır?

b) Tedaviye nasıl ve ne şekilde başlanır? Tedavi sırasında nelerin yapılmasına (veya yapılmamasına) dikkat edilir? Niçin?

c) Tedaviye başlamak için herhangi bir gün uğurlu mudur?

ç) Tedaviden önce ve sonra doktor muayenesi yapılır mı?

d) Tedavi genellikle kaç gün devam eder?

e) Tedavi sırasında perhiz yapılır mı? Yapılırsa nasıl?

f) Tedaviden önce veya sonra, adak veya kurban kesilir mi? Nasıl, nerede, ne zaman ve kim tarafından kesilir? Eti kimlere ve nasıl dağıtılır?

g) Tedavinin daha çabuk ve iyi sonuç vermesi için neler yapılır?

h) Tedavi sırasında halk bazı ev veya kocakarı ilaçları yapar mı? Yaparsa, bu ilaçların hazırlanması nasıldır? Malzemesi nedir ve kim yapar?

i) Ayrıca eczanelerden alınma ilaçlar kullanılır mı?

j) Tedaviden fayda görülmezse, gelecek yıllar tekrar edilir mi? İyileşmeyenler başka sulara mı giderler? Bu sular nerededir?

k) Bu şifalı su ile ilgili olarak, o bölgede başka neler anlatılmaktadır? Hepsini, hangi konuda olursa olsun, yazınız.

D) Bölgenizdeki diğer su'lar:

1. Akarsular:

a) Çevrenizde bulunan akarsuların (çay, dere, nehir, ırmak) adları nedir? Bu ad kim tarafından, nasıl ve ne zaman verilmiştir? Anlatılanlar nelerdir?

b) Bu akarsuların kaynağı nerededir? Çıktığı yerin adı ve mevki hakkında anlatılanlar nelerdir?

c) Bu sular hakkında anlatılan fıkra, hikâye ve efsaneler nelerdir?

2. Durgun sular:

a) Çevrenizde bulunan durgun suların (havuz, göl, bataklık) adları nedir? Eski ve yeni adları var mıdır?

b) Bunlar nasıl oluşmuştur? Adları, oluşumları ve sularının özellikleri hakkında anlatılan fıkra, hikâye ve efsaneleri yazınız.

**Bize gelen
KİTAPLAR**

● Prof. Dr. Bahaeddin Ögel «TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞME ÇAĞLARI» Kitabın genişletilmiş ikinci baskısı. Önsöz ve Giriş Bölümünden sonra Hunlar, Göktürkler, Batı Türklüğün Doğuşu, Avrupaya Geçen Türkler, Uygurlar, Uygur ve Batı Türk Kültürlerinin Buluşması, Kuzey ve Avrupa Türkleri, Türklerin Toplum Düzeni, 19,5 X 13,5 Cm. boyunda, 211 sayfa, 65 lira. (Ankara, 1979).

● Suat Taşer: «KONUŞMA EĞİTİMİ». Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın No: 190, Edebiyat Dizisi: 46. Yazarın Önsözünden sonra 7 bölüm var alıyor. Kitabın sonunda ise Kaynakça yer alıyor. Kitap 13,5 X 19 Cm boyunda, 60 lira. (Ankara, 1979).

HEP BÜYÜK — YUSUF İLE KARDEŞİ

Derleyen : Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU

HEP BÜYÜK

Bir atasözümüz vardır, «Baba oğluna bir baş bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.» der. Bu konuya uygun bir de efsanemiz vardır. Orada da oğul babasına bir salkım üzümü çok görmüştür, daha doğrusu babasına vermek istediği bütün salkımlar gözüne büyük olarak görünmüş, daha küçük bir salkım aramasına rağmen bulamamış. Gerçekten mi öyle, yoksa efsane mantığı mı öyle gösteriyor, bilemiyoruz.

Ege Bölgesi üzümün bol olduğu yerdir, hem de en iyi cins üzümlerimiz orada yetişir. İşte böyle iyi cins üzüm yetiştiren bir babanın bir tek oğlu varmış. Evvelce kendisinin baktığı bağını, yaşlanınca oğluna bağışlamış. Artık oğul üzüm yetiştirmeye başlamış.

Baba halî bu, evladını özlemiş. Gideyim, şu oğlumun bir ziyaret edeyim demiş. Mevsim de üzüm mevsimi imiş. Hoşbeşten sonra baba oğlundan bir salkım üzüm istemiş. Oğul bu, elbette bir salkım üzümü esirgeyecek değil ya babasından. Hemen başa girmiş. Bir salkım elini atmış ki salkım kocaman, büyük mü büyük. Bir başkası da öyleymiş. Hangi salkım elini atsa hepsi büyük. Bir yandan salkımın küçüğünü ararken bir yandan da söyleniyormuş:

«Hep salkımlar büyük.»
«Hep büyük.»
«Hep büyük.»

Babasına bir salkım, küçük bir salkım üzüm bulup da getirememiş. Ama babası anlamış oğlunun gecikmesini, gecikerek gelmesini. Beddua etmiş:

«Kuş ol da yaz kış 'Hep büyük, hep büyük' diye ötl!» deyivermiş.

Oğul kuş oluvermiş. Bugün Ege Bö'gesinde zaman zaman bir kuşun «Hep büyük, hep büyük» diye öttüğü işitilir. O kuşlar bu oğulun neslinden gelen kuşlardır.

(Nimet Kayacık, Bayındır/İzmir, 1948, İlkokul mezunu, ev kadını'ndan Vicdan

Bölümü öğrencisi (şimdi Edebiyat öğ. retmeni), Şubat 1976'da Aydın'da dinmiştir.)

**

YUSUF İLE KARDEŞİ

Üvey analar masalların kötü kalpli kahrmanlarıdır. En ünlü masallar kötü kalpli üvey anaların yaptıkları ile doludur. Gerçekte bütün üvey analar kötü olmayabilir. Ama bir Çukurova efsanesindeki üvey ana, masallardakilere taş çıkartacak kadar taş yüreklidir.

Anlatıldığına göre vaktiyle Çukurova yöresinde bir babanın iki çocuğu varmış. Allah'ın dediği olmuş, çocukların annesi vefat etmiş. Çocuklar küçük, baba genç; bu böylece devam edecek değil elbette. Baba evlenmeye karar vermiş. Böylece çocukları da anasız kalmayacakmış.

Ama gelen cici anne hiç de babanın düşündüğü gibi çıkmamış. Çocuklara karşı çok zalimce hareketlerde bulunur, en küçük kabahatlerini büyütüp onları dövermiş.

Çocuklar davar otlatmaya gittikleri bir gün hayvanlardan birkaçını kaybederler. Korkulan büyüktür. Eve dönmeye cesaret edemezler. Oturup Allah'a yalvarırlar:

«Allah'ım, beni taş et.»
«Allah'ım, beni de kuş et.»

Biri taş olur, öbürü de kuş... Taş olan orada kalır, kuş olan «Pırrr» diyerek uçup gider.

Taş olan kardeşin adı Yusuf'muş. Kuş olup uçan kardeş de onu arar dururmuş:

«Yusuf, Yusuf, yitiği buldun mu?» diye öter, dururmuş.

(Eşref Sürücü, Sarımsazı/Ceyhan/Adana, 1954, Arkeoloji Bölümü öğrencisi. Çocukluğunda dedesinden dinlemiş.)

Derlemeler :

HARPUT MANİLERİ

— 4 —

Derleyen : Ass. Fuat ÖZDEMİR (*)

Bahçede yüzün görem
Destelerle gül verem
Yeter ki bana görün
Kalbimi sana verem

Bahçede bir ak kuzu
Yeni çıkmış boynuzu
Kızlar varmayın dula
Ne tadı var ne tuzu

Bahçe çiçeklerine
Çiçek böceklerine
Yar seven hiç bakar mı
Elin köçeklerine

Bir dalda iki ceviz
Aramızda var deniz
Sen orada ben burda
Ne bet kaldı ne beniz

Bayırdan düze geldik
Bahardan düze geldik
Dirliğimiz bozuldu
Herhalde göze geldik

Bağa girdim üzüm
Diken battı dizime
Kız ben seni almazsam
Tükürsünler yüzüme

Bahçemizde dolu taş
Ağlarım ben gözüm yaş
Bu kış birini sevdim
İnce bıyık kalem kaş

Bindiğim yeni taydır
Geçtiğim kuru çaydır
Merak etme sevdiğim
Duracağım üç aydır

Bahçelerde mor erik
Dallarını eğerik
Bize Harputlu derler
Güzelleri seçerik

Bahçede yeşil hıyar
Boyum boyuna uyar
İkimizin gönlü bir
Ayırmaya kim kıyar

Bağa indim budanmış
Bağa bülbül dadanmış
Zannettim yar benimdir
Yara eller dadanmış

Bu dağın dumanı var
Gönlümün gümanı var
Ne benim yüzüm güldü
Ne yarin imanı var

Çanağım burma burma
İçinde sarı hurma
Sana haber gönderdim
Atla gel bir an durma

Çimeni kızlardan al
Gözyaşım dağlardan al
Kavuşmadan ölürsem
Haberim sağlardan al

Çıkayım dağlara ben
Bakayım yollara ben
Bir gün katlanamadım
Katlandım yıllara ben

Çok yaklaşma yanarsın
Uzaklaşma anarsın
Bir çift söze aldanıp
Bir gün sen de yanarsın

Davula vurdum ötmez
Duvara vurdum gitmez
Komşu kızı çok güzel
Almaya gücüm yetmez

Değirmen sala benzer
Kız dilin bala benzer
Terlemiş yanakların
Erimiş bala benzer

Dağ başını süpürdüm
Çadır açtım oturdum
Merak etme sevdiğim
Askerliği bitirdim

Dereler akar değil
Geç yarım batak değil
Gel şöyle yamacıma
Konuşmak yasak değil

Dut ağacı dut verir
Meyvesini kıt verir
Oğlan cahil kız canıl
Sarılması tat verir

Dereyi yüze yüze
Geçtim karşiki düze
Gene kaldı sevgilim
Kavusmamız bu düze

Elma attım nar geldi
Şu Harput'tan nar geldi
Bir öptüm bir de sordum
Al dudaktan kan geldi

Elinde gümüş keser
Bahçede gülü keser
Geciktim gidemedim
Şimdi yar bana küser

Ekmek yaptım terledim
Çıktım dama terledim
Dediler yarin gelmiş
Çifte mendil salladım

Ekin ektim hark ettim
Sabah diye er gittim
Bu sevdaya düşeli
İşi gücü terk ettim

Elazığ'da terziler
Dikey dikey bezdiler
Kalk gidelim sevgilim
Bizden şüphe sezdiler

Gidersen uğur olsun
Düz ova yolun olsun
Benden başka seversen
Vebalim boynan olsun

Gönül sevgiyi sezer
Ayrılık beni ezer
Yollar uzak olsa da
Ruhum seninle gezer

Gökte yıldız az kaldı
Tel kırıldı saz kaldı
Elem çekme nazlı yar
Önümüzde yaz kaldı

Harput'un dağlarında
Gül biter bağlarında
Yarım şikar olaydı
Kalbimin ağlarında

İrehan mora düşer
Balıklar tora düşer
Harput'taki güzeller
Topala köre düşer

(*) Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Ed. Asistanı.

BÜYÜK KAYBIMIZ

Kendisini herşeyi ile Türk Folkloru'na adanmış, tam otuz yıldır yılmak bilmeyen bir azim ve çabayla bu dergiyi yayınlayan, ulusal ve uluslararası folklor âleminde adı saygı ile anılan, eşsiz insan

İHSAN HİNÇER

11 Kasım 1979 pazar günü, uzun süredir savaştığı amansız hastalığa yenik düşmüş ve Tanrı'nın rahmetine kavuşmuştur. Hepimizin başı sağ olsun.
T.F.A.

İhsan Hınçer'in rahatsızlığı nedeniyle dergimiz son iki aydır geç yayınlanmıştır. Özür dileriz. Kasım 1979 tarihli 364. sayımız İHSAN HİNÇER özel sayısı olarak hazırlanacaktır. Kendisi hakkında yazı yazacak folklorcuların, yazılarını, çok acele olarak adresimize göndermelerini rica ederiz.
T.F.A.

Araştırmalar :

YÖRÜK GÖÇÜ

— 2 —

Yazan : Naci EREN

Honamlıların diğer bir bölümü Beyşehir'in Gâvur Gölü yaylasına göçmektedir. Yirmi yıl önce konup-göçerliği bırakan 118 yaşında Mehmet Karakulak'ın belirttiğine göre sahilden itibaren konaklama yerleri:

Aksu Bucağı civarında Kocayatak, Kırkgöç'tün ağzı, Pamuk Ovası, Serik Beli, Şarkikaraağaç, Anamas ve Gâvur Gölü yaylası.

Karakoyunluların konaklama yerleri:

Serik ve civarı toplanma yerleridir, dolayısıyla buradan kalkarlar, Taşağıl, Kesikbeli, Eynif Ovası, Gembos Ovası, Göynem, Yenişar, Beyşehir ve Anamas yaylası. Yaylaya sekiz veya dokuz günde çıkarlar (Harita 4).

Karakoyunluların diğer bir kolunun kışlağı yine Antalya Ovasıdır. Yalnız göçten önce toplanma yerleri Antalya - Gebiz Bucağı çevresindedir. Gebiz'den itibaren yaylaya kadar konaklama yerleri:

Hasgebe köyü civarı, Pınargözü, Sanlıbeli, Çobanhisar köyü, Kızılova, Ayvalıpınar, Pazar köyü, Anamas Bucağı. Burada aşiretler kendi yaylalarına dağılırlar ki Karakoyunluların bu kolu Anamas Bucağından Çayır yaylasına gider (Harita: 6). Haytalılar (Saçıkartalılar) ve Töngüşlülerin bir bölümü de Anamas yaylasına çıkarlar. Haytalıların Anamas'taki yazlağı Akarca yaylası, Töngüşlülerin Anamas - Töngüşlü yaylasıdır.

Aksu - Macun köyü Eskiörükler aşiretinden. Yaylaları Anamas'ın eteğinde Serpe Ovasıdır. Ancak bir kısmı da Korkuteli'nin Kızılcadağ yaylasına göçerler. Seksen yıl önce konup-göçerliği bırakarak yerleşik hayata geçmişler, aşiretin bir kısmı 1950 yılına kadar konup-göçerliği devam ettirmiştir. Antalya'dan itibaren konaklama yerleri:

Varsak köyü, Yeniköy, Elmalıbeli, Söğütcük, Korkuteli, Güllüpınar, Ekmekcibeli, Mamatlar köyü, Kızılcadağ yaylası. Dokuz günde yaylaya çıkılır (Harita: 5).

Gebiz Bucağına bağlı Hasgebe köyü Eskiörükler aşiretinden. Kışlakları Hasgebe köyü civarı, yazlakları İsparta'nın Çukurca yaylasıdır. Seferberlikten önce yerleşik hayata geçmişler. Hasgebe'den kalkan aşiret Pınargözü'nde konaklar, ertesi gün yaylaya varır. Göç iki gün sürer. İsparta'nın Yuvalı yaylasına göçtüğü de olur.

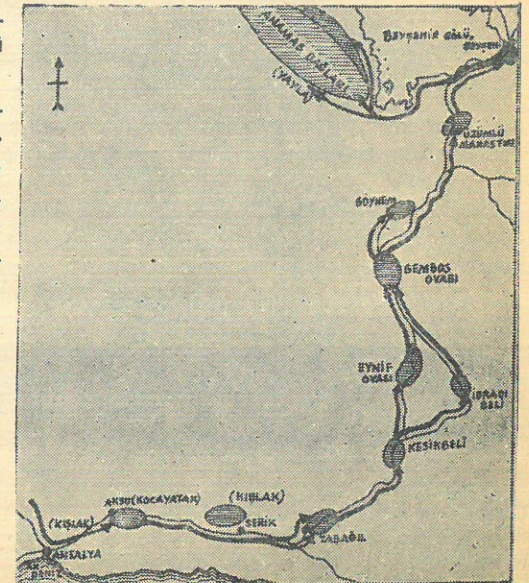
Yağca köyünün bir kısmı ve Yeniköy Bucağı Karahacılı aşiretinden. Kışlakları Kırkgöz ve civarı, yazlakları Korkuteli Kızılcadağ yaylası ile Burdur dağlarıdır. Tefenni taraflarına da göçtüğü olur. Konup-göçerlikleri 1944 yılına kadar devam etmiş, 1944-45 yıllarında yerleşik hayata geçmişler ve Yeniköy'e iskân olmuşlardır. Tefenni taraflarındaki yaylaları Ovacık köyüdür. Kırkgöz'den itibaren konaklama yerleri:

Yenice, Elmalı belinden geçerler, Söğütcük, Korkuteli, Sülekler (Güllüpınar), Ekmekcibeli'den Mamatlar köyü, Kızılcadağ yaylası. Yaylaya sekiz günde çıkılır (Harita: 5).

Yağca köyünün bir kısmının Karatekeli aşiretinden olduğunu belirtmiştik. Karatekeli aşireti bugün yarı göçebe durumundadır. Kışlakları Yağca düzlüğü, yazlakları Kızılcadağ yaylasıdır. Yağca'dan itibaren konaklama yerleri:

Yenice, Söğütcük, Korkuteli, Dereköy, Sülekler, Kızılcadağ yaylası. Yaylaya altı günde varırlar (Harita: 5).

Alanya Hacımehmetli köyü Hacımehmetli aşiretinden. Kışlakları Alanya Ovası, yazlakları Alanya'nın üstünde Eğribel'dir. Bugün dahi çoğu yarı göçebe olarak yaşıyorlar. Alanya'dan itibaren konaklama yerleri:

Harita:4. Honamlı Ve Karakoyunlu Aşiretleri Göç Yolları Ve Konaklama Yerleri.

Tepe mevkil, Derince, Toslak suyu ve Eğribel (yörükler Eğribeli derler). Yaylaya dört günde çıkarlar.

Yukarıda belirtilenlerden anlaşılacağı üzere bir aşiretin tamamı aynı yaylaya geçmeyebilir. Honamlı aşiretini ele alalım. Honamlıların Anamas yaylasına göçtüğüne değinmiştik. Ancak, göç halinde gördüğümüz, Anamas yaylasına çıkan, Honamlı aşiretinin bir kolu idi. Yukarıda Honamlı aşiretinin bazı kollarının Sultandağı yaylasına göçtükleri belirtilmişti. Diğer bir örnek olarak Karakoyunlu aşireti gösterilebilir. Bizim göç halinde gördüğümüz, Karakoyunlulardan küçük bir topluluk Antalya'nın Kemer Bucağına bağlı Belen yaylasına çıkmaktadır. Kışlakları sahilde Çamyuva (Ağva) köyü civarındadır. İncelediğimiz aşiretler arasında en kısa yolu Karakoyunluların bu kolu yapmaktadır. Göçleri iki gün sürer. Tekirova'dan kalktıktan sonra Yarıcak'da konaklarlar ertesi gün Belen yaylasına varırlar.

Aşiretler yaylaya genellikle mayıs ayı başlarında, Hıdırellezden itibaren göçmeğe başlarlar. Yayla göçü mayıs ayı ortalarına kadar devam eder. Yayladan kışlağa, yani sahile ise ey-

lül ayı sonları veya ekim başlarında inilir. Yayla göçü aylarının yüzyıllardır değişmediği Karacaoğlan'ın şiiirlerinde en belirgin şekilde görülmektedir:

Ala gözlüm benim ile gidersen
Bahar ayları gelsin de gidelim
Dağlar almış ilkimini karını
Yollar çamur kurusun da gidelim

Göz yaşlarım yer yüzüne saçıldı
Bahar oldu yayla yolu açıldı

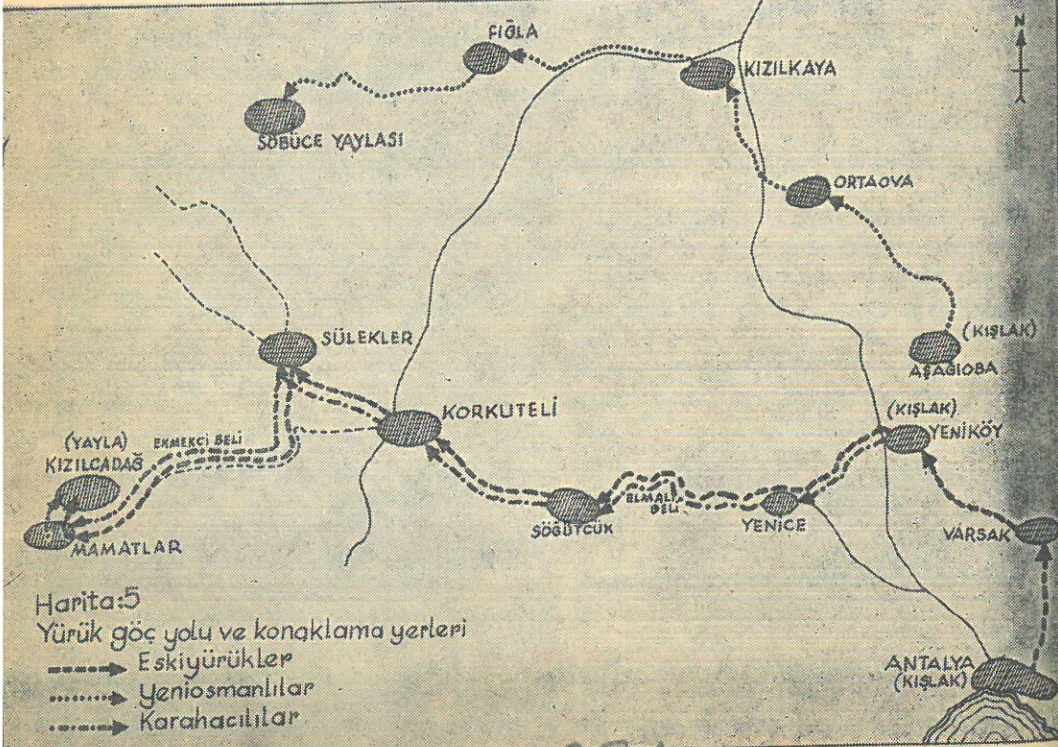
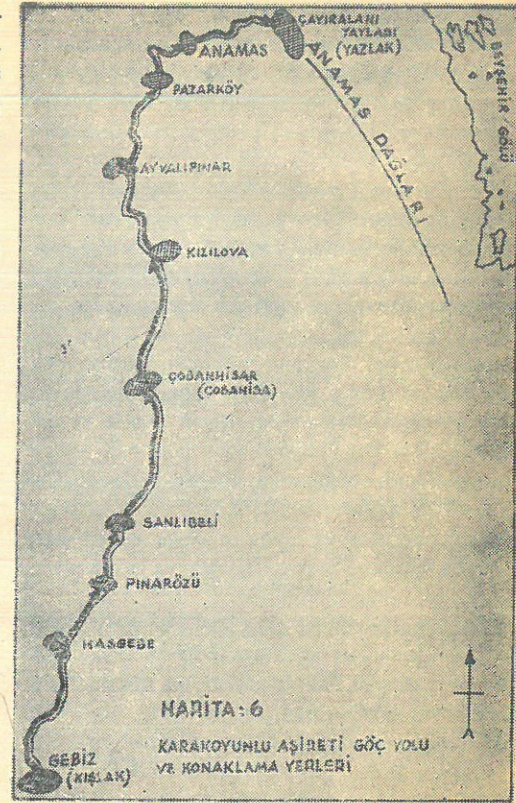
Yarın bizim ile bahar yetişir
Körpe kuzu melesin de gidelim

Ancak kışlağa göç bugün için değişmiş durumdadır. Çünkü Antalya Ovasının büyük bir bölümüne pamuk ekilmekte, pamuğun toplanması ise oldukça gecikmektedir. Dolayısıyla pamuk tamamen kalkmadan yörükler sahile inememekte, eskiden eylül sonu veya ekim başı olarak bilinen tarihler kasım ortaları hattâ sonlarına kadar uzamaktadır.

Bugün yüzyıllar öncesi gibi gelenekleri

bozmadan geçeden bir aşireti görebilmek oldukça zordur. Örneğin, 1975 yılı yayla dönüşü, sıkı takibe rağmen, Kesikbeli, Eynif ve Gembos ovaları üzerinden Anamas yaylasına çıkan Karakoyunlu aşireti göç halinde görülemedi. Karakoyunlu aşiretinin bu kolundan sadece bir veya iki ailenin eskisi gibi develerle, diğerlerinin motorlu vasıtalarla göçtükleri öğrenilmiştir. Yine de yüzyıllar öncesi gelenekleri bozmadan göçe devam eden aşiretler bulunmaktadır. Öyle sanılırki bunlar da yakın bir zamanda yerleşik hayata geçeceklerdir. Koca Antalya ovasında, serpiştirilmiş durumda tek-tük karaçadıra rastlanılır. Halbuki Hamit Sancağı zamanında, hata yapılsa dahi Korkut eli, Anamas ve Sultandağı yaylalarına göçeden çadır sayısının 10000 civarında olduğu ve bunun da 40000 kişiyi bulduğu bilinmektedir (15). Hamit Sancağı kayıtlarından anlaşıldığına göre Eğridir gölü civarında 3000 çadır, Burdur ve Ağlasun civarında 200-300 çadır ve Isparta bölgesinde Davras dağına batısına doğru 137 çadır (ki Hacılar aşiretine aitti) vergiye tabi tutulmaktaydı (16). Naci Kum Atabeyli, Dergi'de yayınladığı «Teke (Antalya) Yörükleri Hakkında Notlar» adlı makalesinde şunları yazmaktadır:

«Antalya İlbaylığının 1933 deki resmî bir tetkiki sonucunda: Vilâyet merkez ilçesi dahilinde 4, Serik'de 15, Manavgat'da 15, Korkuteli'nde bir, Elmalı'da üç, Finike'de 4, Alanya'da bir yörük oymaklarının toplam 2668 çadır olduğu anlaşılmıştır» (17). Konup-göçerlerin gün geçtikçe azalmasının nedeni sahil kesimlerinde otlakların daralmasıdır. Yoksa, yörüklerin konup-göçerliği bırakıp yerleşik hayata geçmeleri hususunda yüzyıllar boyu yapılan baskılar dahi pek başarılı olamamıştır. 18. yüzyıl başlarından itibaren, bilhassa batı Anadolu'daki yörük aşiretlerine Osmanlı hükümeti yerleşimi şart koşmuş, buna uymayanlar Kıbrıs'a sürülmüş, sürülen aşiretlerin bir kısmı birkaç yıl sonra tekrar Anadolu'ya dönmüşlerdir (18). Bu direnme, konup-göçer aşiretlerin, yerleşik duruma geçmiş aşiretler üzerine yaptığı baskılarla da zaman zaman kendini göstermiştir. Örneğin 1560-70 yılları arasında Karayığitler ile Karaözlü aşiretleri baskılarla Ağlasun bölgesi köylerinin tarla ve bağlarını daraltmışlar, yine 1707 de Manavgat yakınlarında iki köy sırf bu yüzden tamamen yok olmuş, 1765 de keza Eğridir de böyle bir durumla karşı karşıya gelmiştir (19).

Harita:5

Yörük göç yolu ve konaklama yerleri

- Eski-yörükler
- Yeni-osmanlılar
- .-.-.- Karahacılılar

Honamlı aşiretini göç halinde gördüğümüzü ve incelediğimizi belirtmiştik. Honamlıların, bizim incelediğimiz bölümü göçü yüzyıllar öncesi gelenekleri bozmadan yapmaktadırlar. Aşiretin tamamı hep bir arada göç etmemektedirler. Aşiret reisi büyükçe bir kafiye ile önceden yaylaya gitmekte ve aşireti için yaylada hazırlık yapmaktadır. Bu bakımdan yörük aşiretini göçe başlamadan hazırlık halinde ve bir de göçün birinci günü görmek şarttır. Biz, göçün birinci günü ve hareket halinde gördüğümüz, fakat hazırlıklarımızı tamamlayarak ancak ertesi günü kendilerini takip edebildiğimiz Honamlıların tamamını yakalayamadık. Fakat görebildiklerimiz de bize göç hakkında fikir verdi. Buna karşılık, Sarıkeçililerle, hazırlık döneminde başlayarak göçlerini takip edebilme imkânını bulduk.

Aşiretin erkekleri göç başlamadan birkaç gün veya bir hafta önce bir araya gelerek göç gününü kararlaştırırlar. Bundan sonra göç hazırlığı başlar. Hayvanlar nallanır, yola yetecek kadar taze ekme yapılır, yanına gökelek, peynir, soğan, karnar ve mavalı ekme yapılır.

da ihtiyaçları olan şeker, kahve, sabun z gibi maddeler satın alınır. Buğdaylar ür. Hattâ dışarıdan temin edilecek bazama gibi giyim ve çuvala ilgili şeyler namlanır. Akşamdan çadırlar yıkılır, güzel- birt köşe dürlür. Kap,kacıklar, zahireler biseler ayrı ayrı çuvallara doldurulur. Hey- yola yetecek kadar un ve yiyecekler ko- Sabah erkenden çuvallar, yükler ve ça- develere sarılır. Üstlerine ala kilimler, atılır. Develere yükleme işi o kadar in- a yapılırkı eşyanın istif sırası bütün ka- de aynıdır. Kazanlar yüklerin üstüne baş gelmek üzere konulur. Kümes hayvanları yüklerin arasındadır. Hattâ küçük köpek ları dahi bu yüklerin üzerinde kısa zincir kolanlarla bağlanmış olarak giderler. Di- araftan hayvan sürüleri ayrı yerlerde göçe anır. Boğalar ve aygırlar bağlı olarak ayrı erde tutulur. Davar, koyun ve sığır sürü- yrı guruplar halindedir.

göçü en güzel ve genç gelinler veya kızlar de kirmanları ve üstlerinde en güzel giy- ile çekerler. Karacaoğlan bu güzel giysili eri ne güzel anlatır:

Ulam ulam olmuş yatar yazılar
Çeyran kovar gök boncuklu tazılar
Başı hırızmalı, cepkenli kızlar
İlani yaylam derde arzular gider
Aşiretin bazı erkekleri atlara binerek önden
er ve ilk konak yerine varınca orayı çe-
ve hazırlarlar. Yine Karacaoğlan'a dönelim:

Ulam ulam oldu kaldı yazılar
Çeyran kovar gök boncuklu tazılar
Arap at üstünde şahbaz gaziler
Alay kurup göç önüne düştümü

Bizim Honamlı aşiretinde gördüğümüz bu ek Karacaoğlan'ın da değindiği gibi çok ere gitse gerektir. Zira kafilelerin ve hay- sürülerinin göç esnasında köy arazilerin. geçtiği ve bu geçişi köylerin istemediği, ile köy arasında çok zaman çatışma çık- bilinmektedir. Bu çatışmalar yürükler ara- hâlâ anlatılır. Dolayısıyla eski yıllarda bu de silâhli ve atlı kafilelerin hem köy çatış- rına ve hem de rastlyabilecekleri eşkiyaya yol açmak bakımından öncü bir emniyet ri olarak hareket ettikleri düşünülebilir.

Göçte esas ağırlık arkadan gelir. Deve ka- ri aralıkla olarak ve ard arda hareket ha- dirler. En arkadan ise hayvan sürüleri göçü

yüzlerce baş hayvanı bir tek delikanlı veya bir-iki genç kız veya kadın götürür. Esasen hayvanlar bu göçe alıştırlar.. Göç zamanı ken- di hallerine bırakılsalar 10-15 veya 20-25 günlük bir yürüyüşten sonra yaylaya varırlar, yahutta aynı şekilde sahile dönerler (20). Bu arada ço- cuklarını ve bazı hafif yüklerini merkeplere bin- direrek ve yükleyerek göç eden kafileler göz- den kaçmaz. Yörük anası, erkekler ve genç kızlar hattâ yaşlılar göçü yürüyerek tamamlar- lar. Her kafilenin etrafında bir veya iki iri ço- ban köpeği kafileye bekçilik eder.

Yörük göçünün seyrine devam oımaz. Ha- reket halindeki kafilelerin ve kafileyi teşkil eden canlıların yürüyüş hızı aynıdır. Bu hız, genç, ihtiyar, kadın, erkek, deve, katır, at ve mer- kepler için aynıdır. Fevkalâde güzel, süratli ve tempolu bir yürüyüşe sahiptirler.

Kafile ilk konaklama yerine varınca deve- ler yıkılır, yükler çözülür ve develer ayrı bir yere sürülür. Konak yerine genellikle öğlenin sıcak saatlerinde varıldığı için pratik gölgelik- ler yapılır, küçük çocuklar ve yükler bu gölge- liklerin altına alınır. Diğer kafileler peyderpey konaklama yerine gelirler ve ilk kafile ile bir- leşirler ki buna «Göç göçe kavuştı» denilir. Konaklama yerinde o gece yatılır, ertesi gün erkenden yine önceki gibi yükler sarılarak yola çıkılır, yaylaya kadar göç hep bu şekilde de- vam eder.

Az önce de belirtildiği gibi bir konaklama yerine aynı aşirete ait muhtelif kafileler gelebi- lir. Pek tabii hayvan sürüleri de aynı konakla- ma yerine gelmektedir. Her ailenin sürüsü ay- rıdır. Fakat bunlar konaklama yerinde birbirine karışabilir. Üstelik davar oldukları için damga- ları da yoktur. 1977 yılı baharında Sarıkeçili aşireti ile yaptığımız göçte, konak yerinden, sabahleyin erkenden hareketten önce, birbirine karışmış davarları bir iki delikanlı ve kadının birkaç dakikada ayırarak ayrı guruplar haline getirdiklerini gördük. Yörük, aynı renk, aynı cins ve büyüklükte dahi olsa kendi hayvanını gayet iyi tanımaktadır.

Sarıkeçililerin bazı boylarında develer ayrı bir yere sürülmez. Aşiretin bütün fertleri ve yükler bir yerde toplanır, bu topluluğun etra- fını develer bir emniyet tedbiri olarak daire biçiminde çevirirler ve konaklama yerinde ge- ceyi bu şekilde geçirirler.

Hayvan sürülerinin hareketi oldukça ağır- Zira hayvanlar otlayarak giderler. Bazı ko-

GOŞA AYAK (GOŞA KAFİYE) KOŞMA

Yazan : Nizamettin ONK

Dudaklarından dökülen her söz ozanın (âşı- ğın) iç aynasıdır. Deyişte gönüllere etkindikçe bir gurur, bir güven içinde görür kendini... Bilinen türlere, yenilerini ekleyip, güçlü san'at eseri su yüzüne çıkarır ki, yüzyıllar, binyıllar ötesine akmağa çalışır.

Yazılarımda deyiş türlerine, özellikle «Gög- çe'li Aşık ELESKER»in «Tecnis» çeşitlerine (A) genişçe yer vermiştim. Şimdi de çok az karşı- laştığımız «GOŞA AYAK» (Goşa kafiye/Mu- sammât) koşma'dan söz edeceğim (B).

GOŞA AYAK KOŞMA'da deyişin her yap- rağı (mısrai)nda iki kafiye (ayak/uyak) bulu- nur. Yaprığın ortasında ve sonunda kafiyelenir. (5+6=11) Onbir heceli yaprağın, genellikle ilk altı hecesi ile son beş hecesinin herbirinin son iki heceleri kafiyelidir.

Araştırma ve derlemelerimde ilk olarak Büyük ozanımız Revan'lı (1) EMRAH (1514 - 1600 «!») ta görmekteyiz: (C).

EMRAH

Novrağında bende (2), oldum İrem'de, (Ç)
Enkâbı âsumanda yazığam yazık (3)
Hüsnün tek cihanda, dövrül zamanda, (4)
Bu tutsak (5) vaktimde yazığam yazık.
Sonam sensen süzek, o göle düşek,
Ne bülbüle dözek (6), ne bağda gezek,

naklama yerlerindeki otlaklarda sürülerin üç, dört gün hattâ bir hafta kaldıkları olur. Amaç, hayvanların zayıflamasıdır. Konaklama yeri olarak daima sulak yerler seçilmiştir.

Göç halinde dört, en çok beş saatten fazla gidilmez. Konaklama yerleri buna göre ayar- lanmıştır.

Bazı konaklama yerlerinde duruma göre bir gündenden fazla kalındığı olur.

Konaklama yerlerinden birinde şayet hava bozarda yağmur yağarsa, hemen çadırlar çözü- lüp kurulur. Yağmur geçmeden göçülmez. Ken- di tabirleri ile rezil olmaktan korkulur. Yalnız geçici ve hafif yağmurlarda çadır kurulmaz, yağ- murun süreceği tahmin edilirse çadır konakla- masına geçilir. Yağmurda çadırların kurulması- nın nedeni, develerdeki yükleri ıslatmamaktır. Yükler hemen çadırların altına alınır.

Göç esnasında keklük ve tavşan avı yapı- lir. Yörük «en güzel av göçerken yapılan avdır, zira av takip ve yürümek ister» der. Yağmur- dan ötürü çadırlar kurularak konaklanırsa, ko-

Ne kalbimi üzek, sinende ezek
Elin ver ileme yazığam yazık.
Sefil EMRAH'ı sar, gözleri humar,
Hizmetinde kul var, Selvi vefâdar,
Elde, eyleme har, (7), olmuşuğ seyyar, (8)
Bu tutsak çağımda yazığam yazık.

Her deyiş türünde, Halk Edebiyatımızı zir- veye ulaştıran Göğçeli Aşık Elesker'in «GOŞA AYAK KOŞMA» yı denemediğini sanmıştım. Oysa Elesker'dir bu, hiç unuttur mu? (D).

AŞIK ELESKER

Sevdiçeğim hanı (9), gözeller hanı (10)
Dün gúzarım sizin otağa düştü.
Buyursan fermanı, alırlar canı,
Püşk attık (11) can sana sadağa düştü.

Sallan galem gaşdı (12), yanı yoldaşdı,
Galmışam ataşdı, men başı daşdı (13)
Huş başımdan çaşdı (14), dilim dolaşdı,
Gözlerim sataşdı, buhağa düştü.

Atlastan kebalı (15), belinde şalı,
Gövherden bahalı, üzünde halı,
Geydi yaşıl, alı, yıhdı mahalı,
Eğri teller ayna gabağa (16) düştü.

Yeriyirdi sana (17), yaşılbaş suna,
Yaraşır canâna, ağ nazık cuna, (18)
Tellerinde şana, elinde hına,

naklama yeri ve çevresinde kupaylarla (köpek- lerle) tavşan avı yapılır. Kupaylarla yapılan av yağmurlu havalarda olur, zira kupaylar buna alıştırmıştır.

(15) Xavier de Planhol, De la Plaine Pamphylie Aux Lacs Psidiens, Nomadisme et Vie Paysanne, Dépositaire, Librairie Adrien Maisonneuve, II. Rue, Saint-Bulpice, Paris-VI, 1958, Sayfa: 116.

(16) Aynı Eser, Sayfa: 115, 116.
(17) Naci Kum Atabeyli, Teke (Antalya) Yürükleri Hakkında Notlar, Dergi, Sayfa: 214, 215.

(18) Xavier de Planhol, De la Plaine Pamphylie Aux Lacs Psidiens, Nomadisme et Vie Paysanne, Sayfa: 117.

(19) Aynı Eser, Sayfa: 117.
(20) Hüseyin Saracoğlu, Akdeniz Bölgesi, Türkiye Coğrafyası Üzerine Etütler, Milli Eği- tim Basımevi, İstanbul, 1968, Sayfa: 436.

Yemen, yakut, ehmer dodağa düştü.
çekmişem cefâ, gelsin insafa,
İsun meshebe, olman bivefâ,
işem tavafa, veresen sefâ,
GER hesdedir ocağa düştü.
Bugün sınırlarımız ötesinden sesini duymuz, görkemli Azerbaycan ozanı Aşık ŞİR Kurbanoğlu (halen 101 yaşında) da, da işlemiştir «Goşa ayak koşma»yı: (E).

Aşık Şemşir

nece geşenklik (19), tabıp (20) gözellik, zım obalı, bizim mahallî, larda kekklik, dağda çiçeklik kları hallı, dodağı ballı.

Ö zülfleri kemend, eleyende zand, yetindin mehebbet, oldun payibend, Özü çok derdimend, leblerinde gend (21), Dehanı göyherli, şehdi zülâllı, İ men fugara, o mah.ı para, İşam avara, galadın nara (22), nı aşkâra, çektiirdin dara, İm gör bu halı, Kerem misâllı.

Şşgine pervana, sen goyma yana, Şah Merdi- Merdan'a, oldum divana, Deyin o canâna, gedim hayana (23) Menem bu istekli, o ne hayallı.

m yalavaç, hüsnüne möhtaç, u mende ilaç, ay zülfü kulaç. İm oldu taraç, bir baksan gıygaç (24) 25), goyma, ŞEMŞER'ı galı, zavallı.

Büyük Şairimiz Posof'lu MÜDAMI (1918 - 1968) de, gönül alıcı bir Goşa-ayak koşma ıdır. 1961/Şubat'ta bir sohbet anımızda: ... benimde bir goşa ayak koşmam var.» ıti:

M Ü D A M I

şkın razını, gam poyrazını, rin nazını, gel bana danış. edim sazını, bahar yazını, ı mecazını gel bana danış. /armıdır biz gibi, bir öksüz gibi, 3ün geçer güz gibi, ömür tuz gibi, ıridim buz gibi, yandım köz gibi. Şevda garazını gel bana danış. Hüdâm verdi, gam bize erdi, AMİ sev, merdi, âsla namerdi, arın fendi, çektiğin derdi, nu, azını gel bana danış.

(A) — Nizamettin Onk: «Göğçe'li Aşık er (1821-1926)» TÜRK KÜLTÜRÜ, s. 136, 35—242 (1974 - Ankara).
(B) — Hikmet Dizdaroğlu: «Halk Şiirinde

türler» Musammat koşma sh. 79-80, 1969

(C) — Fahrettin Kızıoğlu: «Emrah ile Selvi Üzerine Deyişler» Türk Dili, Eylül - 1963 Ankara, s. 114, sh. 801, Revan varyantını özetlemiştir. (Bu büyük ozanımızın hayatı yöresinde, her birinin ayrı ayrı anlatış türü olan Revan (İğdir varyantı aynıdır) ve Erciş varyantları meydana getirilmiştir. Şahsen hikâye ve bu varyanta ait 300 den çok deyişi derlemiştir. Gelecekte kitap olarak yayınlatabilirim ne mutlu? N. Onk.)

(Ç) — Revan/İğdir varyantında: Kurd Paşa, tarafından tutsak edilip, İstanbul'a yola çıkarılan Emrah, Hıristan geçer. Burada Kayıtmaz Paşanın genç karısı Melek-Sima'nın kendi İrem (Cennet) bahçesinde söyler.

(D) — Aşık Elesger, 1937 «Azerniş» Baki, s. 62, (Göğçe'li Aşık Elesker, yz. N. Onk, 1964-Adapazarı, bu kitapta o gün elime geçmediğinden yukarıdaki deyişi yayınlamamıştım.)

(E) — «Aşık Şemşir» 1971-Bakû (Gençlik Yayını) sh. 60 «Goşa kafiye».

KELİMELELER :

(1) — Revan: Tarihte Revan (İravan) denen Aras Boyunun en büyük Türk şehri, bugün Erivan (Yerevan) adıyla Ermenistan'ın başşehridir. Emrah, Revan yöresinden olduğu için Revan'lı Emrah diye anılmaktadır. Goşa: Çifte, çift (ikinin birleşmesi) demektir. (2) — Novrağ: Tat, lezzet, bende: Kul, Tanrı kulu. (3) — İrem: Cennet bahçesi. (4) — Devri zaman. (5) — Tutsak: Esir. (6) — Dözek: Tahammül edeim. (Süzek: Süzelim. gezek: gezelim. düşek: düşelim. üzek: üzelim. ezek: ezelim, Demektir.) (7) — har: rüsva, arlanmak, utanç duyulması. (8) — seyyar: gezginci. (9) — hanı: hanı, nerededir. (10) — hanı: han, sultan, beğ. (11) — Püşk atmak: kura çekmek. şansını denemek. (12) — gaşdı: kaşlı (yoldaşdı: yoldaşlı. Ataşdı: ateşli.) (13) — Başı daşdı: Ölümü hak eden. (14) — çaşdı: şaşdı, geçti - gitti. (15) — bir nevi kadın giyimi. (16) — ayna gabağ: ayna gibi yansıyan. (Gül yüzlü). (17) — sana: üne, şana (san: ün, şan). (18) — Cuna: yelek biçimli yıldız işlemeli eskiden Aras boyunda bir kadın giyimi. (19) — Geşenk: tam mükemmel. (20) — tapıp: Bulmuş. (21) — gend: şeker. (22) — ga'adın nara: Ateşe atdın. (Ateşi tutuşturmak için yakacağın uç uca çatlmasına, galamak denir.) (23) — hayana: nereye. (24) — Gıygaç: yan bakmak (gıygacı bakış: Şehlâ bakış) (25) — Di: Haydi.

Çankırı Folkloru :

HACIHASAN KÖYÜ DÜĞÜN GELENEKLERİ

Yazan : Recep CIRIK

Çankırı Köylerinin düğün gelenekleri, yöre küçük de olsa, ayrıcalıklar göstermektedir. Hacıhasan Köyü'nde tarlada, yaylada beraber çalışan gençler çoğunlukla evlenme çağına gelinceye değin anlaşırılar (1). Bununla ilgili olarak bir de atasözü vardır: «Evlenecek oğlan gidecen (gurbete), evlenecek kız ölecece.» Evlenmek isteyen kızlar ve erkekler bunu çeşitli yollarla belli ederler. Erkekler akşamları eve geç gelir, Babasına karşı tutumu değişir. Arkadaşları ile birlikte köy çeşmesine yakın olan bir yerde gezer, yavuklusunu görebileceği yerlere gider. Kızlar ise çeşmeye daha çok su almaya gelirler. Yavukluklarını gördüklerinde yaşmak yaparlar.

Düğün, kına duvak gibi eğlenceler sırasında da manilerle durumlarını üstü kapalı da olsa açıklarlar:

Bahçelerde gül demet

Yarimin adı Mehmet

Mehmet benim olursa

Ne karışır Hükümet

Oğlan adın İrecek

Mendil dolu gelececek

Mendil dolu gelirse

Anam sana virecek

Bu manilerle kız sevdiği oğlanın adını verebilir.

Erkek tarafı nişandan önce kızın kendi oğullarına gönüllü olup olmadığını «Ağız arama» ile soruşturur. Kız da bunu soran kimseye davranışlarıyla, sözleriyle belli eder. Cevabı olumlu ise gülebilir, olumsuzsa başka türü belirtir.

Nişanlanmadan önce, genellikle kızın ve erkeğin düşünceleri alınır. Bu, kız kaçırma olaylarının çok azalmasına neden olmuştur. Halk «İki gönül bir olunca ayıramaz padişah» sözü ile bunu ne güzel açıklamıştır.

NIŞAN ÖNCESİ (2).

Evlenecek delikanlının babası tarafından hatırı sayılır bir kimse kız babasına gönderilir. Babasının görüşleri alınır. Kız babası ikna edilmeye çalışılır. Dünürlüğe deri (pazartesi) ya da üçü gecesi (cuma) gidilir.

Bu topluluk köyün ileri gelen kimselerinden, kız evinin yakın akrabalarından olabilir. Damat adayı bulunamaz. Kız evine en az üç kez dünürlüğe gidilir. Bir defada olumlu yanıt olmaz. Hatta on-onbeş defa gidenler olduğu çok görülmüştür. Kızı istemeye çok defa gitmek halk

arasında iyi sayılır.

Bazı evlerde iki yetişkin kız olabilir. Bunlardan biri büyüğüne, diğeri küçüğüne dünür gelirse, büyük kıza dünür gelene BÜYÜK DÜNÜR, öbürüne KÜÇÜK DÜNÜR denir. Dünürlüğe başka köylere bile gidilse en az üç kez gidilir. İkinci de ağız aranır. İkincisinde istenir. Üçüncü gi-dişte nişan yapılır.

Oğlan tarafından dünürlüğe giden kadınlar önce kızın annesine söylerler. İstedikleri kızın fiziki bir kusuru olup olmadığını araştırırlar. Bu arada kız evi de damat adayını görmek ister.

Görücüler kızın babasının başka bir yerde bulunmadığı bir günde akşam saatlerinden sonra gelirler. Görücülerin geleceği daha önceden kız evine duyurulmuştur. Biraz hoşbeşten sonra sözü ağız laf yapan bir kimse açar. —«Allahın emri, peygamberin kavli ile oğlumuzu kızınızı istiyoruz der. Eğer kız babasının cevabı olumlu ise «Ne yapalım Allah yazdıysa olur» Olumsuzsa çeşitli bahaneler ileri sürer. «Yaşı küçük, hasta, Ağabeyi evlensin bakalım, hele bir düşünelim» sözleri dünürler tarafından iyi ya da kötüye yorumlanır. Dünürler buna göre kararlarını verirler. Dünürlere çay ikram edilir.

Kızın gönlü varsa çay ikram eder, ellerini öper. Günlü yoksa el öpmeye gelmez, gelenlerin ayakkabıları çevrilmez. Hatta görücüler hiç görmeden gidebilirler. Dünürlükle görücülük arasında şu ayrıcalık vardır. Nişanlanması mümkün olana dünür, henüz belli olmamış, ise görücü denir. Söz kesildiği gün birlikte yemekler yenilir. Sözlü olan kız kayınları, kaynata (Kayın, peder) ve kayınvalidesi yanında yaşmak yapar. Konuşmaz. Baş ve el kol işaretleri ile soruları yanıtlanır. Bu, büyüğüne karşı saygısı olarak nitelendirilir. Kaynata konuşmasına izin verinceye değin sürer. Gelinin sesini duymadan ölen babaların çok olduğu söylenir.

NIŞAN (TORBA)

Nişan günü daha önceden kararlaştırılmıştır. Nişan kız evi tarafından bütün köylüye ev ev dolaşarak duyurulur. Akşam üzeri kız evinde toplanan kadınlar, genç kızlar oynar, eğlenirler. Gelenlere aş (3) verilir. Gelin adayı gelenlere «hoşgeldiniz» der, el öper. Şıkırdım (Kaşık oyunu), Halay, başlıca oyunlardandır. Oğlan evinde hazırlanan çörek, kuruyemiş, nişanlı kıza hediyelerin bulunduğu torba, Kayınvalide tarafından getirilir. Geline armağan edilir. Bu tor-

bada sabun, entari, ayakkabı, taraktan tutun tüm gereksinimleri bulunur. Nişanın diğer adının TORBA olmasının önemi bundan olsa gerek... Eğlencenin sonunda gelin-kaynana ilk kez birlikte oynarlar. Bu da nişana ayrı bir renk katar.

Nişanın bozulması nadirdir. Bozulursa alınanlar geri verilir. Nişanlı kıza her düğün duvarında üç metre kumaş armağan edilir. Düğünlere nişanlı kızın gitmesine damat adayı izin verir. İzinsiz gitmez.

NİŞANDAN SONRA

Bundan sonra aileler arasında daha sıkı işbirliği olduğu göze çarpar. Ekip-biçme, hasat-harman işleri birlikte yapılır. Bayramlarda el öpmelere gidilir. Nişanlılara ULAŞIK da denir. Bu sürenin az olmasının yararlı olduğu inancı ağırlık kazanmıştır. «Ulaşık iş, bulaşık iş» derler. Düğün ailelerin ortaklaşa aldıkları bir tarihte yapılır.

BAŞLIK

Ana Hakkı, Süt Hakkı adı ile de söylenen, oğlan evinin kız evine ödemek zorunda olduğu paradır. Başlık, ailelerin anlaşmasına bağlıdır. Bu miktar daha önce yapılan düğünlerde alından aşağı olmaz. Bir kısmı ile yeni evlilerin gereksinimleri alınır. Kız babası bu paranın dilediği kadarını harcar, ya da harcamaz. Başlık, aileler arasında saptanır. İki taraf neler alacaklarını bir cuma günü akşamı toplanarak kararlaştırırlar. Başlık kesildiği gün para dünürlerin de hazır bulunduğu anda sayılarak verilir. Alınacak eşyalar ailelerin durumlarına göre değişir. Bunun için belli bir kalıp yoktur. Köyde yeni yapılan bir düğüne ait liste şöyledir:

Erkek tarafı: Dört Reşat Altın, bir takım günlük elbise, bir takım Gelin elbisesi (Düğün ve bayramlarda giymek için, ipeki), Tekkellif (Kız tarafının büyüklerine alınan ayakkabı en az sekiz çift), kızın annesi için altı metre kumaş, bir çift ayakkabı, kış için lapçın mest, Ka. put bezi yeteri kadar, hamam havlusu takım, Basma yeteri kadar, perde, örtü, minder v.s. için...

Kız tarafı: İki Reşat altın, yatak, yorgan takımı, Çeyiz sandığı, yan yastığı, minder, karyola, karyola takımı, pike, kilim, leğen, ibrik, bakır sahan, süpürge vb... Harç görmeye ilçeye ya da ile gidilir. Düğünün ilk hazırlıkları tamamlanır.

DİBEK

Düğünün baş yemeği olan keşkeğin yapımında kullanılan buğday, dibekte dövülerek

kabuklarından ayrılması gerekir. Buna «bütünlük» de denir. Düğünden önce ve düğün sırasında yenileceği için yedi kazan için gerekli olan buğday, köy gençleri tarafından dibekte dövülür.

Dibek döğmeye başlamadan önce köy gençleri tokmaklarını tutarak düğün sahibinden bahşiş alırlar. Dibeğin yanına bayrak asılır. Bunu görenler dibeğin çevresine toplanırlar. Gençler dibeğin yanına gelenlerin isimlerini hep bir ağızdan söylerler.

— Geldi de geldi Memet Ağa geldi...

Gençler hep bir ağızdan maniler söylerler. Arada bir tokmakları bir elinden diğer ellerine alırlarken:

— Sağ elime, sol elime,

— Her kime?

— Herkes sevdiğine... HEEEEEEYYYY sesleri ile hem eğlenir, hem de düğün evinin işine yardım etmiş olurlar. Düğün evinde öğle yemeğinden sonra da eğlencelerini sürdürürler.

Dibekten üç gün sonra yufka yapılır. Bu arada damadı çağırırlar, bir yufka da onun açmasını, açamazsa bahşişlerini isterler. Damat uğraşır, beceremediğini anlayınca orada bulunanlara bahşiş vererek bu zor işi başarır. Güveyin açtığı yufka odada bir tele asılır. Duvaktan sonra «kurdun, kuşun rızkı» diye ufalanarak çaya atılır.

ÇEYİZ

Kız veya erkek aileleri «Harç görme» den geldikten sonra dikiş ve diğer işleri bitirmeye çalışırlar. Bu sırada komşu kadınları da yardımcı olur. Kız çeyiz olarak erkek tarafına duvak günü vermek üzere yün çorap örer. Bu, gelinin kendi el emeği ve en güzel armağanıdır. Çeyizi duvak sabahı gelenler görebilirler. Çeyizin az olması eleştirilere yol açar. Bu nedenle kız, çeyizlerini hazırlamak için el işlerini bilenlerden öğrenme çabası içindedir.

KINA

Düğün eğlenceli, oyunlu ve yemekli olarak başlamıştır. Kına günü keşkek de pişirilir. O gün isteyen düğün evine giderek keşkek ve diğer yemeklerden yiyebilir. Ayrıca evlere davet edilen kimseler yemekleri yerler. Akşam kına günüdür. Erkekler ve kadınlar ayrı ayrı yerlerde eğlenir. Kadın ve erkek kınaları değişiklik gösterir. Bunun için iki bölümde incelemek gerekir.

ERKEK KINASI:

Akşam yenilen yemekten sonra Köy Oda-

ARAŞTIRMALARI

sında bağlama, zil ile kaşık oyunları oynarlar. Davul-Zurna varsa eğlence dışarıda yapılır, Sinsin oynanır. Ortaya ateş yakılarak gençler sine çıkar, bu oyuna olan yeteneğini gösterirler. Eğlence Oda'ya gelinerek sürdürülür. Bu eğlencelerden sonra güveyin eline kına yakılır. Kına yakma havasını bilenler güveyin çevresine toplanır, sağdıç da yanına oturur. Bilenler, havası ile birlikte güveyin sağ eline kınayı yakmaya başlarlar:

Baban pazara vardı mı?

Alınan, yeşil aldı mı?

Şu da oğlumun dedi mi?

Al, yeşil kınan kutluolsun

Bunda her işin tatlıolsun

Elimi sundum mastara

Kolumu kesti testere

Mevlam şirin göstere

Bağlama (Nakarət)

Dağdan keserler meşeyi

Hani bu güveyin döşeği

Bağlama

Dağdan keserler fıstığı

Hani bu güveyin yastığı

Bağlama

Dağdan keserler gürgeni

Hani bu güveyin yorganı

Bağlama

Dağdan keserler ardıcı

Hani bu güveyin sağdıcı

Güveyden sonra sağdıcin da eline kına yakılır. Beyaz bir bezle bağlanır. Kalan kınadan isteyenler alırlar. Leblebi, üzüm, bisküvi, çörek, bulunanlara dağıtılır. Böylelikle kına sona erer. Bu arada evliliğin mutluluk içinde geçmesi dileğinde bulunarak güveyi tebrik edilir.

KADIN KINASI:

Kadın eğlenceleri erkek kınası ile aynı saatlere rastlar. Düğüne gelenler kaşıkları ile gelir, istedikleri kadar oynarlar, halay çekerler, Helise yapılır. Gelin için annesi, kızkardeşi, halası, el-tisi gelinin boynuna sarılarak ağlar, gelini öven ve onun yokluğunu dile getiren sözler söylerler. Bunun üzerine gelin de ağlamaya başlar. Orada bulunanlar bunun kısa sürmesini isterler. Gelin, kına yakılmadan bir tabla üzerine oturtulur. Çevresine toplanan kızlar gelini birlikte yukarı kaldırır. Bu arada maniler söylenir. Kına yakarken geline, ortaya bir yastık getirilir. Buna gelinin kardeşlerinden biri oturur, bahşiş aldıktan sonra kalkar. Gelin bu yastığa oturtularak kına havası hep bir ağızdan söylenir. Erkek kınasında

söylenenler arasında şu ayrıcalık vardır. «Güvey» yerine «gelin» sözü söylenir. Bağlantılar-de ise:

«Kız kızım kınan kutluolsun

Yedi ilde dilin tatlıolsun»

olarak söylenir. Orada bulunan genç kızlara da kına yakılır. O gece gelini yalnız bırakmazlar.

SAĞDIÇ:

Güveyin yakınlarından 6-10 yaşları arasındaki erkek çocuklardan seçilir. Güveyin işlerinde yardımcı olur. Arkadaşlarının, onun ayakkabısını, fesini alıp kaçmalarını önler. Çünkü alan kimseye bahşiş vermek gerekir. Köyde, güveyi ile gezerken sağdıca da bahşiş verirler.

GÜVEY DÜZME:

Kına gecesinin ertesi günü sabahı, güveyi, köy alanına getirilir. Bu arada yaşlı, genç, çocuk herkes gelir. İmam tarafından güveyin elbisesi giydirilir. Güvey önde, sağdıç arkasında orada bulunan yaşlıların elini öperler, Bulunanlara kuruyemiş, çörek dağıtılır. İmam, güvey, sağdıç ve köy gençleri, kız evi dışındaki evlere giderek şerbet içerler, el öperler. «bereket versin» diye toplanarak birlikte bağırırlar.

İMAM NİKÂHI:

Gelin, güveyi evine getirildikten sonra gelinden ve güveyden vekillik alınır. Vekilliği alan kimse güveye kimsenin bulunmadığı yerde «Sana filanı aldık, aldın kabul ettin mi?» diye üç kez sorar. Damat da üç kez «Aldım kabul ettim» der. Gelinin de vekaletini alan kimse aynı şekilde söyler. Güvey, imam, sağdıç ve gelinin vekilinden başka kimsenin bulunmadığı yerde gerektiği şekilde imam nikahı kıyılır. Resmi nikah daha önceden yapılmıştır. İmama bahşiş verirler.

DÜNÜRŞÜ (Dünürcü)

Nişanlı kızlar gelin almaya «bürgü» denilen siyah çarşaf şeklindeki elbiseyi giyerek, atlara binerek gelirler. Ellerinde bulunan kaşıklarla sahana vururlar. Gelini, güvey evine getirenlere «dünürşü» ismi verilmiştir.

ATA BİNME

Gelin alayı gelmeden köy gençleri ata binerek köyün karşısında at koştururlar. Önce gelmek için çalışırlar. Gelin, güvey evine gelinceye dek bu koşu sürer.

GELİN

Gelinin çıkacağı günün sabahından başlayarak köyde bu işi anlayan kadınlar tarafından, süslemesi yapılır. Kâkülü kesilir.

Ekinler ekilirken

**Dibine dökülürken,
Anam gelsin ağlasın
Kâkülüm kesilirken.**

Kâkülü kesen ve süsleyen kadın, erkek evinden gelenlerden bahşış alır. Üç etek, salta, poşu (kıvrak) ile gelin düğün alayının geleceği zamana dek bekletilir. Geline çok makyaj yapılmaz.

DÜĞÜN ALAYI:

Düğün alayı kız evine perşembe günü ikinci namazından sonra yola çıkar. İmam, yaşlılar ve gençlerin bulunduğu topluluk yolda bulunanların da katılmaları ile çoğalır. Gelin evine gelince, gelin bu arada hazırlanmış başına kıvraklar örtülmüştür. Gelinin yakınlarından biri ya da erkek kardeşi gelinin bulunduğu odanın kapısını kilitler. Bu arada bir pazarlık başlar. Kaç liraya razı edilirse kapı açılır. Gelinin bineceği atın üzerindeki kimse de bahşış almadan attan ayrılmaz. Gelinin yakınları gelini ata bindirirler. Gelinin at üzerinde iken varsa erkek kardeşi ya da yakını atın yanlarına geçerek gelinin düşmemesi için tutarlar. Gelin at üzerinde dik oturmaya çok dikkat eder. Önde imam, yaşlılar ilahilerle gelini götürürler. Hemen arkasında gein atı, çeyizlerin sarılı olduğu araba bulunur. Düvül-zurna bulunursa önden gider. İki genç kılıçlarla Köroğlu oyununu oynarlar. Gelin düğün evine getirildiğinde attan inmez. «Gelin attan inmiyor» derler. «Geline ne var?»

Başka bir ses:

— Geline bir tosun (güveyi kasedilir) verdik ya...

Bu arada düğün sahibi geline armağan edeceği neyse onu topluluk önünde söyler, gelin de attan iner. İhtiyarlara, imama mendil verilir. Bu sırada Kayınvalide ile kaynata güreşe çıkarılır. Bulunanlar seyrederek. Sonunda gelinin kaynatası yıkılır (!). Gülüşmeler olur. Gelin hazırlanan odaya alınır. Sağdıç anası ve evde bulunanlardan başka kimse yaklaştırılmaz. Güvey gelinceye dek sağdıç anası yanında bulunur.

GERDEK GECESİ:

Yatsı namazından sonra, imam, köy gençlerinden bazıları ve sağdıçın bulunduğu topluluk ilahiler söyleyerek güveyin evine gelir. İmam orada dua eder, «Amin» denilir denilmez güvey hemen gelinin bulunduğu odaya koşar. Arkadaşlarından bazıları kaçma sırasında sırtına vurmaya çalışırlar. Odaya girişinde kapının önünde bulunan su dolu maşrapayı teper. Bu odada sağdıç anası da bulunur. «Karnım aarıyor

(!)» diyerek odadan çıkmak istemez. Güvey: «Ben para vereyim, doktora git» der. Bahşışını alan sağdıç anası odayı terkeder. Geline konuşurabilen, güveyin en zor işidir. Elli, yüz, iki yüz... Artık gelini kaç liraya razı edebilirse konuşur. Dışarıdakilere haber vererek gelinin konuştuğunu bildirir. Dışarıdan atılan tüfek sesini duyan, gelinin konuştuğunu anlar. Güveyi getiren gençler kapıdan ayrılmazlar. Baklava ve piliç isterler. Güvey kapıdan orada bulunanlara dağıtır. Şakacı gençlerden bazıları bacadan güveyin bulunduğu odaya iple bir kova salarak paylarını alırlar.

Sabahleyin camiye gelen güvey, kayınvalidesinin, kayınpederinin elini öpmek için gider. Yemek yer, bahşışını alarak döner.

DUVAK:

Duvak sabahleyin kadınların toplanması ile başlar. Gelin, kayınvalide ve kayınpederinin elini öper. Ördüğü çorapları aramışan eder. Çarşaf odaya asılmıştır. Çeyiz de bu zaman birlikte görülür. Bundan sonra kaşık oyunları oynanır. Takılar takılır ve sözlü kızlar armağanlarını alırlar. Gelen armağanları bir kadın sesli olarak söyler: — Takbaşgılın Şakir'in takısı, Allah oğluna da nasip etsin..

— Kayın biraderinin takısı, aman gelinim sözünü tut...

Öğleden sonra güvey gelinin elinden tutarak götürür. Geline benzeyen birini giydirip kuşatarak güveyi aldatmak da isterler. Güvey buna dikkat eder. Düğün sona erer. Güvey evinde asılı olan bayrakta indirilir.

DÜĞÜN SONRASI:

Yeni geline pek fazla iş yaptırılmaz, zamanla evin işlerini diğerleri ile birlikte yaparak katkıda bulunur. Evde bulunan erkeklere yaşmak yapar, onların izini olana değin bu durum süregider.

Yeni gelin ve damat, gelin babası tarafından davet edilir. Davetten önce gidilmez. Bir evlilik yuvası böylelikle kurulmuş olur Hocahasan Köyünde...

(1) Evlenme çağı genellikle 17-19 yaşlar arasıdır.

(2) İncelemenin hazırlanmasında Ayhan Doğanç'ın soru anketinden yararlandı. M. Ali Kalemoğlu (Aynı köyde okur-yazar 51 yaşında) ve Şerife Çırık (Kadın kınası, duvak bölümleri) soruları yanıtladılar.

(3) Aş: Bölgesel bir yemek olup buğday ve pestille hazırlanır. Buna Göğlü aş da denir.

Kars Folkloru :

ORHANIYE KÖYÜNDE ASKER UĞURLAMA

Derleyen : Gülali AYDINOĞLU

Askere gideceklerin askerlik pusulaları gelmez gelmez davetler başlar. Asker olacakların akrabaları ve arkadaşları sırası ile akşamdan davet ederler. Davetlerde, askere gideceklerin tümü ve arkadaşları bulunur. Yemekten sonra gecenin geç saatlerine dek çalar, çağırır, oynar, güler eğlenirler. Askere gidecekler de birbirlerini ve arkadaşlarını davet ederler.

Davetlerden başka tüm köylü «GÖZLEME» denilen yağlı çörek yaparak askerlerin çanta-sına konmak üzere evlerine götürürlür.

Asker olacaklar, diğer köylerde ve şehirdeki dost, akraba ve arkadaşlarını da ziyaret eder «Allaha-ısmarladık» derler. Her kime «Allaha-ısmarladık» derse de o da yol harçlığı verir.

Askere gidileceği gün tüm köylü erkenden köy meydanında toplanır. Kadınlar kenarda dururlar. Herkes yönünü «KIBLE» ye çevirir. Asker olacaklar ön tarafa geçip yanyana sıra olurlar. Onların arkasında köy imamı imamın arkasında da köylü yaş sırasına göre dizilirler. İmam dua ettirir. Dua bitince asker olacaklar imandan başlamak üzere tüm köylü ile helallaşıp görüşür ve «Allaha-ısmarladık» derler. Bu görüşme sırasında, ev büyüklüğü asker adaylarına yol harçlığı vermek üzere yan ceplerine para atarlar. Herkes gönlünden koparı ve alır. Hele annesiz, babasız ve yoksul olanlara daha da çok yardım ederler. Görüşme bittikten sonra, hazırlanan vasıtaya binip köyden ayrılırlar.

Askerler uğurlandıktan sonra köy kadınları asker olanların evlerine giderek:

«— Allah kavuştursun! Sağlıkla varsın gelsin. Uykudan kelli, başı yastık görmesin. Biz gönderdik emanet, o göndersin sağ selâmet» diyerek annesini, varsa eşini teselli ederler.

Orhaniye Köyünde «ASKER TÜRKÜSÜ» de

vardır. Aşağıda yayınlanacak bu türküyü genç kızlar, asker olanların eşleri ve sevdikleri, çocuklar söylerler.

ASKER TÜRKÜSÜ

- 1 — Askerlerin urganı,
Ottan olur yorganı.
Askerliği bitenler,
Keser çifte kurbanı.
Ninem yar, ninem yar.
Vallah yandım, ninem yar.
- 2 — Saçım sarı, ben sarı,
Saçım kimler örecek.
Sen askere gidince,
Beni kimler saracak.
Nakarât.
- 3 — Asker ettiler beni,
Gidiyorum kıtama.
Selâm söyleyin kuşlar,
Zeynebimle anama.
Nakarât.
- 4 — Trenlerin demiri,
İçi dolu kömürü.
Sen askere gidince
Kimle yapak düğünü.
Nakarât.
- 5 — İmam dua okudu,
Yüreğime dokundu.
Sevdiğim oğlanın,
Boynucuğu büküldü.
Nakarât.
- 6 — Tren kalktı yürüdü,
Gözüm duman bürüdü.
Askere giden yarım,
Mınarusta (1) bir idi.
Nakarât.

(1) Mınarusta : Orhaniye köyünün eski adı.

Yıllık aboneleri : 120,
liradır.

Altı aylık aboneleri : 60

Yurt dışı senelik abone :

\$ 8, £ 4, DM. 15

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı :

YÖRÜK MATBAASI

İstanbul

DERGİMİZİN BAYİLERİ

İSTANBUL'DA

1 — Elif Kitabevi, Sahafiar, No. 4, Beyazıt

2 — Çantay Kitap ve Kirtasiyeevi, Koska, Belediye dükânları, Beyazıt

3 — Enderun Kitabevi, Beyazsaray, Zemin Kat, No. 46, Beyazıt

4 — ABC Kitabevi, Tünel Meydanı, No. 1, Tünel - Beyoğlu.

5 — Nihal Kitabevi, Sahafiar, No. 3, Beyazıt.

ANKARA'DA :

1 — Turhan Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı No. 64 - 68, Yenışehir.

2 — Bilgi Kitabevi, Sakarya Caddesi No. 8, Yenışehir.

3 — Hat Kitabevi, Soysal Pasajı, II. Çarşı katı, No. 6, Yenışehir.

KONYA'DA:

1 — Yeni Kitabevi, Hükümet Alanı.

20 yıldan beri "gözde fayans"

Çanakkale Seramik Fabrikalarının tecrübesi ve tekniği fayanslarına üstün kaliteyi... Fayanslarının renkleri, desenleri, istikrarlı fiyatı da yapılarımıza benzersiz güzelliği, uygun maliyeti getirir.

Çanakkale Seramik
desenli fayansları

Tevane Cad., Hediye Sok., Seramik Han, Kaşkaya-İstanbul Tel: 43 03 55

(Folklor : 112)

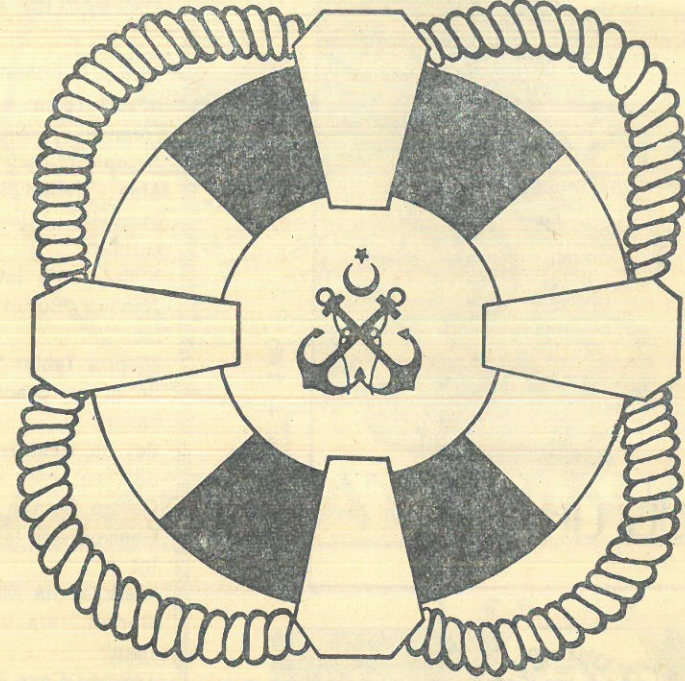
EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

(Basın: 6004 — 113)

DENİZCİLİK BANKASI T.A.O.

**BANKACILIKTA
VE
SEYAHATTE**

**SÜRAT
EMNİYET
KONFOR
TECRÜBE
GÜVEN**

(Basın: 60017 — 114)

285

Çantanızda
daima

bulundurunuz

(Yeni Ajans: — 115)

biralarnın "ASI"
tekel birası...

Basın: 60109 — 116)

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI HİZMETİNDE

Ekza - 9 Ekzema merhem!
Algo - Tablet Ağrı hapi
Lokman - Tablet Ağrı hapi
Algo - Analjzik tablet
Algo - Tablet 4 tabletik
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meprol Tablet Sınır hapi
Sollargen Granüle Ekzema -
kaşını
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu.
Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici tab-
let
Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-
hemi.
Lokman Çayı Afiyet çayı
tozu
Dover Tablet Öksürük ve
dronşite
Metekodin Öksürük hapi
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Wax Ağrı merhem!
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle mer-
hemi
Ma-ka-ta Basur merhem!
Cutl - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Seç İlaç
Lokman Kaşe ağrı kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüm. kutu)
Deriseptol Yara ve göbək
Dr. Krom Diş pəti
(Folklor: 97)

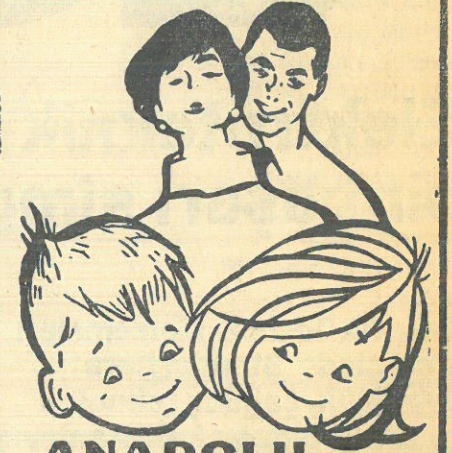
TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI

Kuruluşu 1946

Her türlü
bankacılık
hizmetleri için,
yurt sathına dağılmış
bütün şubeleriyle,
daima emrinizdedir.

TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI

**ANADOLU
BANKASI**
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor: 118)

(Folklor: 119)

T.C.ZİRAAT BANKASI

(Basın: 20143/60092 — 117)

HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

KALEPORSELEN
elektroteknik sanayi a.ş.
KURULUŞU' NUN

Elektroteknik Sanayinde
Bir başarı simgesidir.

Elektrik Tesisat Malzemeleri
retiminde Standartlara
ygunluk, çağdaş teknoloji
e sahip olduğu kalite anlayışı
ayesinde KALEPORSELEN
aha nice 10.yillara kavuşacaktır.

Bugün olduğu gibi, yarın da;
Yurt içinde ve Yurt dışında
KALEPORSELEN başarılı
hizmetlerini kıvançla
sürdürecektir.

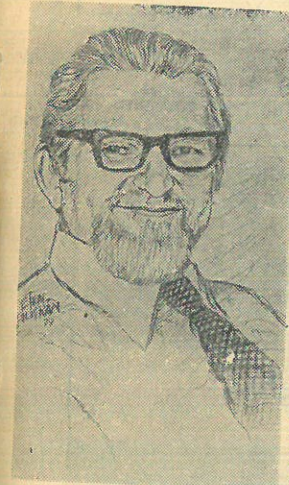
KALEPORSELEN halkalı asfaltı no: 170 sefakoy-istanbul
elektroteknik sanayi a.ş. tel: 79 12 10-11, 79 09 48

sayı reklam bünyesinde 27 51 36

(Folklor: 120)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KASIM 1979

İHSAN HINÇER
ÖZEL SAYISI
I

ÇİNDEKİLER:

Ağıt	Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
İhsan Hınçer'in Yaşam Öyküsü	Bora HINÇER
İyi İnsan, Değerli Dost İhsan Hınçer	Arslan KAYNARDAĞ
İhsan Hınçer'i Anarken	Hikmet DİZDAROĞLU
Yaşamımı Adamak Dediğin	Saim AÇIKGÖZ
Buhurdan	Kerim YUND
Dostum İhsan Hınçer	Türker ACAROĞLU
Bir Direk Daha Yıkıldı	Sadi Yaver ATAMAN
Hastalık Destanı	İhsan HINÇER
O, Türk Folkloru'nun Sesi	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
İhsan Hınçer İçin	T.F.A.
Son Ziyaretim ve Hatırlattıkları	Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Teşekkür	AİLESİ
Öksüz Kaldık	İrfan Ünver NASRATTINOĞLU
Türk Folkloru'nun Büyük Kaybı	Nail TAN
O'nun İçin Gelen Te'graflar	T.F.A.

SAYI : 364

LIRA : 10

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ